

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Evidenčné číslo: 105003/B/2021/36119984452225540

**VPLYV BREXITU NA ÍRSKY OSTROV
Bakalárska práca**

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

VPLYV BREXITU NA ÍRSKY OSTROV
Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov
Vedúci záverečnej práce: Ing. Jakub Szabó

Bratislava 2021

Lilla Szabó

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že bakalársku prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum: 30. 4. 2021

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela pod'akovat' vedúcemu bakalárskej práce Ing. Jakobovi Szabóovi za odbornú pomoc a usmernenie, a za jeho ochotu a trpezlivosť, ktoré mi poskytol počas písania bakalárskej práce.

Lilla Szabó

Abstrakt

SZABÓ, Lilla: *Vplyv Brexitu na Írsky ostrov*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Jakub Szabó. Bratislava: FMV, 2021, počet strán: 55.

Cieľom záverečnej práce je rozbor problematiky írského ostrova, ktorý je kvôli svojej osobitej povahe vystavený negatívnym dopadom Brexitu. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Obsahuje 6 ilustrácií. Prvá kapitola vymedzuje históriu rozdelenia írského ostrova a popisuje súčasné vzťahy medzi Írskou republikou a Severným Írskom. Jej súčasťou je aj analýza vývoja ekonomickej integrácie na írskom ostrove a Spojenom kráľovstve s uvedením základných problémov a dôvodov, v dôsledku ktorých sa Brexit rozprúdil. V ďalšej kapitole sa definujú ciele a metodika písania práce. Záverečná kapitola sa zaoberá predpokladanými ekonomickými a politickými následkami Brexitu pre obidve časti írského ostrova. Výsledkom riešenia danej problematiky je zhodnotenie vplyvu Brexitu na ostrov Írsko.

Kľúčové slová: Brexit, Severné Írsko, Írska republika, Európska únia, európska integrácia

Abstract

SZABÓ, Lilla: *The impact of Brexit on the Island of Ireland*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Political Relations. – Thesis supervisor: Ing. Jakub Szabó. Bratislava: FMV, 2021, 55 p.

The aim of this bachelor thesis is to analyse the ramifications of Brexit on the island of Ireland in light of its divided nature and high level of exposure to the negative impacts of Brexit. The thesis is divided into four chapters. It contains 6 illustrations. The first chapter details the history of the division of the island of Ireland and describes the current relations between the Republic of Ireland and Northern Ireland. It also includes an analysis of the development of economic integration on the island of Ireland and the United Kingdom, setting out the underlying problems and reasons that lead to Brexit. In the following chapter we define the goals and the methodology of our thesis. The final chapter characterizes the expected economic and political consequences of Brexit for both parts of the island. The result proposed by this thesis is an assessment on the impact of Brexit for the island of Ireland.

Keywords: Brexit, Northern Ireland, Republic of Ireland, European Union, European integration

Zoznam ilustrácií

- Obrázok 1:** Podiel vývozu a dovozu medzi Spojeným kráľovstvom a členskými štátmi EÚ
- Obrázok 2:** Nové námorné trasy z Írskej republiky do Francúzskej republiky
- Obrázok 3:** Čas potrebný na uskutočnenie jednotlivých spôsobov prepravy tovaru
- Obrázok 4:** Vývoz zo Severného Írska
- Obrázok 5:** Dovoz do Severného Írska
- Obrázok 6:** Graffiti nespokojných občanov v Severnom Írsku

Zoznam skratiek

CAIN	Conflict Archive on the Internet
DPH	daň z pridanej hodnoty
DUP	Democratic Unionist Party
EHP	Európsky hospodársky priestor
EHS	Európske hospodárke spoločenstvo
ES	Európske spoločenstvá
ESUO	Európske spoločenstvo uhlia a ocele
EÚ	Európska únia
HDP	hrubý domáci produkt
ÍR	Írska republika
ONS	Office for National Statistics
SÍ	Severné Írsko
SPP	Spoločná poľnohospodárska politika
UKIP	United Kingdom Independence Party
USA	Spojené štáty americké
VB	Veľká Británia

Obsah

Zoznam ilustrácií	7
Zoznam skratiek.....	8
Úvod.....	7
1. Írsky ostrov – vzťah medzi Severným Írskom a Írskou republikou.....	8
1.1 História rozdelenia írskoho ostrova.....	8
1.2 Vývoj ekonomických a politických vzťahov do roku 2016.....	9
2. Vývoj európskej integrácie	12
2.1 Vývoj európskej integrácie vo Veľkej Británii	12
2.2 Vývoj európskej integrácie v Severnom Írsku	14
2.3 Vývoj európskej integrácie v Írskej republike.....	15
2.4 Brexit	17
3. Ciele a metodika.....	19
4. Obchod medzi Spojeným kráľovstvom a írskym ostrovom po Brexite.....	21
4.1 Negatívne dopady Brexitu na ekonomiku Írskej republiky	22
4.2 Negatívne dopady Brexitu na ekonomiku Severného Írska	28
4.3 Dopady Brexitu na mierový proces na írskom ostrove	34
Záver.....	40
Zoznam použitej literatúry	42

Úvod

V júni 2016 Spojené kráľovstvo hlasovalo za vystúpenie z Európskej únie (EÚ), a 31. januára 2020, po 47 rokoch členstva z nej vystúpilo. Už vtedy sa vedelo, že odchod Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska z Európskej únie (alebo tzv. „Brexit“) bol a je kľúčový historický okamih.

Hrozba, ktorú Brexit so sebou prináša, nie je nikde zjavnejšia ako v prípade rozdeleného írskoho ostrova. Severné Írsko (SÍ) po Brexite spolu s Veľkou Britániou (VB) vystúpilo z EÚ, kým Írska republika (ÍR) zostala členským štátom, čo so sebou prináša veľa výziev. Írska hranica medzi Severným Írskom a Írskou republikou je jediná pozemná hranica Spojeného kráľovstva, čo v sebe zahŕňa rôzne implikácie na vyriešenie z toho vznikajúcich ťažkostí. Dôležitosť problematiky naznačuje aj skutočnosť, že od začiatku rokovaní o Brexite sa kládol veľký dôraz na otázku budúcich vzťahov na írskom ostrove, vzhľadom na vysoký stupeň ekonomickej integrácie medzi dvoma časťami ostrova a na krvavý severoírsky konflikt na konci 20. storočia.

Prvá kapitola načrtne históriu rozdelenia írskoho ostrova a segregácie severoírskych občanov na unionistov a nacionalistov, čo so sebou prinášalo desaťročia napätia a násilia. Kapitola sa zaoberá aj vývojom súčasných vzťahov na írskom ostrove a analyzuje rolu Veľkopiatkovej dohody a spoločného členstva EÚ vo vybudovaní pozitívnych vzťahov.

V druhej kapitole popíšeme vývoj európskej integrácie v Spojenom kráľovstve a na írskom ostrove. Prostredníctvom objasnenia historických súvislostí v pozadí britského euroskepticizmu identifikujeme dôvody, v dôsledku ktorých sa Brexit rozvinul. V tejto kapitole tiež charakterizujeme postoj Írskej republiky voči európskej integrácii a porovnáme ho s britským pohľadom.

V rámci tretej kapitoly zadefinujeme hlavný cieľ bakalárskej práce, ktoré sme rozdelili aj na parciálne ciele. V tejto kapitole tiež vymedzíme metodiku písania našej práce.

Posledná kapitola bakalárskej práce je zameraná prakticky. V prvej polovici kapitoly zameriame na negatívne mikro- a makroekonomické dopady Brexitu pre Írsku republiku a pre Severné Írsko pomocou analýzy nových pobrexitových obchodných podmienok. Druhá polovica sa venuje analýze možných dopadov Brexitu na mierový proces na írskom ostrove.

1. Írsky ostrov – vzťah medzi Severným Írskom a Írskou republikou

Aby sme pochopili zložitosť problematiky, čo Brexit predstavuje pre írsky ostrov, je nevyhnutné v prvom rade analyzovať vzťahy medzi Írskou republikou a Severným Írskom. Na objasnenie výziev je dôležité charakterizovať historické udalosti, ktoré viedli k rozdeleniu ostrova, a je nevyhnutné načrtnúť faktory, ktoré ovplyvnili vývoj súčasných politických a ekonomických vzťahov medzi dvomi časťami írskeho ostrova.

1.1 História rozdelenia írskeho ostrova

Celý írsky ostrov bol po stáročia kolóniou Spojeného kráľovstva (de Mars a kol., 2018). Oficiálne rozdelenie írskeho ostrova na dva samostatné regióny - Severné a Južné Írsko - sa uskutočnilo v máji 1921 aktom prijatým britským parlamentom. Pôvodným zámerom bolo, aby oba regióny zostali v Spojenom kráľovstve, ale írsky boj za nezávislosť viedla k tomu, že sa v roku 1922 odtrhla od Spojeného kráľovstva južná časť, zatiaľ čo Severné Írsko sa rozhodlo zostať (Phelan, 2016). Írsky hranica vznikla ako kompromis medzi rozdielnymi názormi na ostrove, pokiaľ ide o úlohu, ktorú by mala hrať Veľká Británia v politických záležitostiach Írska (Boyce, 1991). Jadrom konfliktu bola segregácia občanov SÍ na dve skupiny. Prvú skupinu predstavovali unionisti, ktorí sa považovali za Britov, a chceli, aby región zostal súčasťou Spojeného kráľovstva. Boli to väčšinou protestanti žijúci na severovýchode írskeho ostrova a boli potomkami obyvateľov, ktorým bola v 16. a 17. storočí poskytnutá pôda. Druhú skupinu tvorili nacionalisti, ktorí sa považovali za Írov, a usilovali sa o zjednotenie oboch častí ostrova (Doyle, Connolly, 2019). Nacionalisti boli toho názoru, že Írsko by malo mať svoj vlastný parlament, mali by si voliť vlastných vodcov a prijímať vlastné zákony. Do tejto skupiny patrili hlavne katolíci (Coláiste Éanna, 2011).

Rozdelenie írskeho ostrova viedlo k obnoveniu obdobia občianskej vojny a rokom nepriateľstva a násillia medzi unionistami a nacionalistami v SÍ, známe ako „The Troubles“ (Phelan, 2016). Podľa databázy Conflict Archive on the Internet (CAIN) bolo v dôsledku írskeho konfliktu v rokoch 1969 až 2001 zabitých 3 532 ľudí. O'Leary a McGarry (1996) poukazujú na to, že nešlo o konflikt nízkej intenzity, pretože takmer 2% obyvateľstva SÍ bolo zabitých alebo zranených v dôsledku politického násillia. Keby sa v rovnakom období vo VB vytvoril ekvivalentný pomer obetí k počtu obyvateľov, zomrelo by asi 100 000 ľudí, a keby

došlo k podobnej miere politického násilia, počet smrteľných prípadov v USA by bol viac ako 500 000. Na ilustráciu toho, aký závažný bol írsky konflikt, sa v roku 2010 odhadovalo, že 107 000 ľudí v SÍ utrpelo v dôsledku konfliktu nejaké fyzické zranenie. Na základe údajov zhromaždených Severoírskou štatistickou a výskumnou agentúrou sa odhadlo, že približne 500 000 ľudí bolo priamo zasiahnutých „úmrťm“, „fyzickým zranením“ alebo „traumou“ v dôsledku konfliktu (Cunningham, 2011).

Takmer tridsať rokov napätia a násilia medzi komunitami v SÍ ukončila Veľkopiatočková dohoda (The Good Friday Agreement/Belfast Agreement), ktorá je medzinárodná zmluva uzavretá v roku 1998 medzi Írskou republikou a Spojeným kráľovstvom. Ide o mierovú dohodu a východisko pre vládu SÍ so súhlasom oboch komunit. Táto dohoda, ktorá je výsledkom dlhých viacstranných rokovaní, upresnila ustanovenia, ktoré majú byť zahrnuté do írskych a britských právnych predpisov. Zriadila zhromaždenie v SÍ, výkonnú radu a ministerskú radu Sever / Juh. Dohoda uznáva legitimitu akejkoľvek voľby, ktorú si väčšina obyvateľov Severného Írska urobí slobodne, pokiaľ ide o jej postavenie, či už v únii so Spojeným kráľovstvom alebo v Spojenom Írsku (Temple Lang, 2017).

1.2 Vývoj ekonomických a politických vzťahov do roku 2016

Uzatváranie Veľkopiatočkovskej dohody a ekonomická integrácia v rámci spoločného trhu EÚ výrazne zlepšili obchodné a politické vzťahy medzi SÍ a ÍR, a dospeli k zníženiu napätia medzi komunitami na SÍ.

Veľkopiatočková dohoda hrala dôležitú úlohu pri obnovení mieru na írskom ostrove. Írska hranica, ktorá bola od roku 1969 intenzívne militarizovaná sa v dôsledku mierovej dohody úplne otvorila (Hayward, Murphy, 2018). Pozemná hranica medzi oboma časťami Írska je 499 kilometrov dlhá. Na hranici alebo v jej blízkosti je 40 miest. Existuje približne 300 formálnych hraničných prechodov a oveľa viac neformálnych. Otvorenosť hranice sa prejavuje aj v skutočnosti, že v súčasnosti hranicu mesačne prekročí 1 851 000 automobilov, a denne dochádza za hranice približne 20 000 ľudí bez kontrol (Temple Lang, 2017). Podľa Hayward a Murphy (2018) Veľkopiatočková dohoda mala oveľa väčší význam ako odstránenie hranice - predefinovala vzťahy medzi týmito dvoma časťami írkeho ostrova zmiernením politických konfliktov a násilia.

Súčasnú ekonomickú a politickú vzťahy medzi dvoma časťami írkeho ostrova boli výrazne ovplyvnené a sformované aj skutočnosťou, že obe časti boli členskými štátmi EÚ. Podľa de Mars a kol. (2018) právo EÚ bolo pre transformáciu írskych vzťahov kľúčové. Aj Hayward a Murphy (2018) sa zhodujú, že kontext, ktorý poskytovalo spoločné členstvo Spojeného kráľovstva a Írskej republiky v EÚ, bol rozhodujúci pre mierový proces a pre ľahšiu ekonomickú spoluprácu. Spoločné členstvo v EÚ eliminovalo väčšinu obmedzení obchodu s tovarom a službami medzi SÍ a ÍR. Otvorená írka hranica od dokončenia jednotného trhu EÚ v 90. rokoch viedla k obchodu bez colných kontrol (de Mars a kol., 2018). Vysoký stupeň obchodnej integrácie na írskom ostrove sa prejavuje napríklad pri agropotravinárskych dodávateľských reťazcoch na cezhraničnom základe. Ročne sa zo SÍ do ÍR vyvezie viac ako 800 miliónov litrov mlieka, 400 000 jahniat a z ÍR do SÍ sa vyvezie 400 000 ošípaných. (Temple Lang, 2017)

Okrem uľahčenia užšej ekonomickej integrácie, pomocou spoločného členstva boli vytvorené a financované siete a programy v pohraničnom regióne na zmiernenie negatívnych odkazov obdobia konfliktu. Napríklad program PEACE, vytvorený v roku 1995, spojil ekonomickú podporu s budovaním mieru (Hayward, Murphy, 2018). Spoločné členstvo v EÚ uľahčilo vybudovanie politických vzťahov, podporilo konvergenciu politík a prinieslo cezhraničnú normalizáciu po roku 1998 medzi SÍ a ÍR (Gillespie, 2019). Podľa štúdie autorov Diez a Hayward (2008) rámec EÚ podporoval desekuritizačné sily priamo aj nepriamo prostredníctvom nárastu bohatstva, najmä na juh od hranice. Poskytnutie regionálnych fondov EÚ umožnilo ľuďom z oboch strán spolupracovať a pomohlo im s rozvojom zručností, čo prispelo k zachovávaniu mierového procesu. V neposlednom rade európska integrácia viedla k predefinovaniu záujmov a identít aspoň niektorých aktérov na írskom ostrove. Avšak napriek ekonomickej a politickej integrácii segregácia medzi komunitami unionistov a írskych nacionalistov v SÍ úplne neustúpila (Diez, Hayward, 2008).

Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že Veľkopiatočková dohoda a spoločné členstvo SÍ a ÍR v EÚ slúžili ako nástroj na vybudovanie súčasných pozitívnych vzťahov na írskom ostrove. Mierová dohoda a spoločný vstup do EÚ viedli takmer k zmiznutiu írkej hranice, a predstavili základ na vytvorenie a oživenie írkeho mierového procesu. Harmonizácia, štandardizácia a vzájomné uznávanie v rámci EÚ umožnili vytvorenie efektívnej ekonomickej a politickej spolupráce, v dôsledku čoho voľný pohyb pracovných síl, tovaru,

služieb a kapitálu sa dramaticky rozšíril medzi SÍ a ÍR. Investície EÚ do pohraničných írskych regiónov priniesli prospech írskej spoločnosti.

2. Vývoj európskej integrácie

Pre pochopenie udalostí, ktoré viedli k Brexitu, je nevyhnutné porozumieť postoju Spojeného kráľovstva a jeho pohľadu na európsky integračný proces, pomocou objasnenia hlavných historických súvislostí. Vysvetlenie zvláštností odlišného postoja Spojeného kráľovstva a vývoja jeho euroskepticizmu voči ekonomickej a politickej integrácii je pre hlbšie porozumenie problematiky Brexitu nevyhnutné.

V ďalších častiach tejto kapitoly budeme analyzovať aj vývoj európskej integrácie na írskom ostrove a porovnáme odlišnosť v ich postojoch.

2.1. Vývoj európskej integrácie vo Veľkej Británii

Skúmanie dôvodov Brexitu vyžaduje predovšetkým pohľad na povojnový svet po druhej svetovej vojne, najmä na ekonomické problémy, politické otázky a sociálne zmeny, ktoré viedli k vstupu Spojeného kráľovstva k Európskemu hospodárskemu spoločenstvu (EHS), predchodcovi EÚ, v roku 1973.

V roku 1945 vojnou vyčerpané Spojené kráľovstvo napriek všetkému zvíťazilo a bolo stále najväčšou ríšou sveta schopnou podporovať západoeurópsku jednotu, ktorá si ale svoju budúcnosť predstavila inak. Britská vláda bola po druhej svetovej vojne spočiatku veľmi opatrná, pokiaľ ide o pokusy o rozvoj nevojenských systémov spolupráce v západnej Európe. Európske spoločenstvo uhlia a ocele (ESUO) bolo povojnovou labouristickou vládou (1945-51) považované za hrozbu pre ich novú znárodnenú kontrolu nad britským priemyslom. EHS bolo založené 1. januára 1958 na základe Rímskej zmluvy z roku 1957, a zahŕňalo Francúzsko, západné Nemecko, Taliansko, Belgicko, Holandsko a Luxembursko (Slašťan, 2009). Spojené kráľovstvo sa nezapojilo do EHS kvôli väzbám medzi Spojenými štátmi americkými (USA) a Britským spoločenstvom národov a vďaka tomu vznikajúcim vzťahom a záujmom. Vstup do EHS následne získal väčšiu podporu v britských politických kruhoch, pretože bolo zrejmé, že táto organizácia bude viac než krátkodobým projektom a dúfalo sa, že obyvateľov Spojeného kráľovstva poteší hospodársky rast v rámci nového integračného zoskupenia. V roku 1961 Macmillan podal žiadosť o členstvo v EHS (Black, 2017).

V roku 1963 francúzsky prezident Charles de Gaulle vetoval danú britskú žiadosť. Tvrdil, že Spojené kráľovstvo je príliš blízko USA, a uviedol: „Anglicko je ostrovná krajina

(...) jeho povaha, štruktúra a ekonomický kontext sa výrazne líšia od ostatných štátov kontinentu“ (Center of Security Studies, n.d.). Francúzske veto utlmilo diskusiu v Spojenom kráľovstve.

Na začiatku 60. rokov bol tiež ohrozený pocit národnej identity nezabudnuteľne zachytený vodcom labouristickej strany Hughom Gaitskellom, ktorý v televíznom rozhovore 21. septembra 1962 vyhlásil, že vstup do EHS „znamená koniec Británie ako nezávislého národa; nestane sa z nás nič viac ako Texas alebo Kalifornia v Spojených štátoch európskych. Znamená to koniec našej tisícročnej histórie.“ (Black, 2017).

V novembri 1967 de Gaulle opäť zablokoval vstup Spojeného kráľovstva do EHS. Po obnovení rokovaní Francúzsko už malo nového prezidenta v osobe Georgesu Pompidoua, kto bol viac lojálny Európskej komisii ako de Gaulle, a preto bol ochotnejší reagovať na tlak svojich partnerov na jej rozšírenie (Allers, 2016).

Koncom júna roku 1970, keď sa obnovili rokovania, zo strany Spojeného kráľovstva Wilsona nahradil Edward Heath, kto považoval členstvo v Európskych spoločenstvách (ES) za kľúčové pre oživenie britského ekonomického bohatstva. Vstup do ES by však pre Britániu bol oveľa rušivejší ako pre pôvodné členské štáty, pretože ich obchodovanie bolo v drvivej väčšine eurocentrické, zatiaľ čo iba menej ako polovica britského tovaru smerovala do Európy, hoci sa tento objem zvyšoval. Podľa Blacka (2017) spojenie suverenity a vytvorenie nadnárodných európskych inštitúcií Heathovi nerobilo starosti, pretože mal pocit, že reformované a revitalizované Spojené kráľovstvo bude schopné hrať hlavnú úlohu pri vedení ES a formovaní svojej politiky. Heath a mnohí ďalší konzervatívci popreli, že by krajina vstupom do ES ohrozila svoju nezávislosť alebo zvrchovanosť.

Rokovania o vstupe Spojeného kráľovstva boli pomerne jednoduché, keďže Heath bol pripravený vzdať sa viacerých požiadaviek, aby získal členstvo. Podľa Blacka (2017), Heathova rokovacia pozícia bola pomerne slabá a zanedbával národné záujmy. Môžeme to pozorovať napríklad na skutočnosti, že Heath prijal nákladnú, neefektívnu a protekcionistickú Spoločnú poľnohospodársku politiku (SPP) Európskej spoločnosti, napriek tomu, že Spojenému kráľovstvu tá politika nemohla veľa ponúknuť. Rokovania boli úspešne ukončené v júli 1971. Názory veľkej väčšiny proti vstupu Spojeného kráľovstva do ES v anketách verejnej mienky boli ignorované, rovnako ako referendá v štyroch volebných obvodoch, ktoré sa konali v auguste 1971.

Členstvo v ES bolo opätovne preskúmané vo februári 1974, avšak základy sa nezmenili. Zákon o Európskych spoločenstvách z roku 1972, ktorý dal právu ES prednosť pred britským právom, sa nezmenil. SPP nebola zreformovaná, nedostatočná pozornosť sa venovala aj pravdepodobnej výške príspevku Spojeného kráľovstva do rozpočtu ES. Opätovne dohodnuté podmienky boli schválené 9. apríla 1975. Avšak aj po vstupe do EHS Spojené kráľovstvo zostalo „neprijemným partnerom“ (the ‚awkward partner‘) (George, 1998).

Zmluva o Európskej únii, podpísaná v Maastrichte 7. februára 1992, vytvorila z ES Európsku úniu. Väčšia integrácia dohodnutá v Maastrichte však bola pre čoraz hlasnejších euroskeptikov v Konzervatívnej strane priveľa. Boj o získanie parlamentného schválenia pre Maastricht v podobe návrhu zákona o Európskych spoločenstvách výrazne oslabil vládu, ktorá musela čeliť hlasovaniu o dôvere. Návrh na prijatie Maastrichtskej dohody prešiel 4. novembra 1992, ale iba v pomere 319:316 hlasov. Kríza viedla k založeniu pravicových politických skupín, ktoré pomohli k zameraniu záujmu na európsku otázku. Strana nezávislosti Spojeného kráľovstva - United Kingdom Independence Party (UKIP) bola založená v roku 1992 ako pokračovateľka Antifederalistickej ligy (Anti-Federalist League) a neskôr hrala dôležitú úlohu pri šírení čoraz väčšími rastúceho euroskepticizmu v Spojenom kráľovstve (Black, 2017).

2.2 Vývoj európskej integrácie v Severnom Írsku

V prvých rokoch po vstupe Spojeného kráľovstva do ES Severné Írsko zažívalo hlbokú politickú nestabilitu (Hayward, Murphy, 2018). V roku 1973 vláda SÍ rezignovala, jeho parlament bol pozastavený a provincia bola riadená priamo z Londýna (Kennedy, 2000). Práve v období vstupu do EÚ napätie a násilie medzi unionistami a nacionalistami v SÍ zosilnili. V dôsledku týchto faktorov sa vyhladky na členstvo SÍ v EÚ diskutovali a zvažovali len minimálne. Prvé roky členstva v EHS sa vyznačovali nízkou úrovňou záujmu a angažovanosti zo severoírskych strany (Hayward, Murphy, 2018).

Po získaní nového ústavného štatútu v Spojenom kráľovstve došlo k väčšej hospodárskej a politickej integrácii medzi SÍ a EÚ. Regiónu boli udelené pokročilé decentralizované právomoci riadené priamo voleným zhromaždením a výkonnou mocou medzi komunitami, v dôsledku čoho SÍ začalo budovať svoje nezávislé vzťahy s EÚ (Hayward, Murphy, 2018).

Severné Írsko bolo od vstupu do ES až do konca 20. storočia jedným z najrýchlejšie rastúcich regiónov Spojeného kráľovstva z hľadiska produkcie aj tvorby pracovných miest. Severoírška ekonomika je dvakrát tak závislá od poľnohospodárstva ako zvyšok Spojeného kráľovstva. Pokiaľ ide o poľnohospodárstvo, dopad SPP na SÍ je obrovský. V niektorých rokoch predstavovala hodnota pomoci ES pre poľnohospodárstvo prostredníctvom SPP ekvivalent celkových príjmov poľnohospodárov v Severnom Írsku, a od vstupu predstavovala v priemere 70% príjmov poľnohospodárskych podnikov (Kennedy, 2000). Do roku 2017, tento priemer sa zvýšil na 87% príjmov poľnohospodárov (Temple Lang, 2017). Podľa niektorých odborníkov členstvo v EÚ prinieslo pre SÍ iba malé zmeny. Kennedy (2000) argumentuje tým, že hoci jeho členstvo malo značný vplyv v oblastiach ako poľnohospodárstvo, ani tento vplyv nevedol k dramatickým zmenám po roku 1972. Napríklad hrubý domáci produkt (HDP) na jedného obyvateľa v Severnom Írsku zostal od vstupu do EHS pomerne konštantný.

Mnohí občania SÍ zdieľajú euroskepticizmus už od začiatku európskej integrácie, čo sa prejavuje aj u britskej verejnosti. SÍ však zostáva zjavne menej euroskeptické ako zvyšok Spojeného kráľovstva. Na druhej strane, nadšenie pre európsku integráciu v SÍ nikdy nedosiahlo takú intenzitu ako v ÍR. Je to hlavne z dôvodu vnímania, že počas rokov EÚ poskytla Írskej republike väčšiu finančnú pomoc (Kennedy, 2000). Často sa vyskytoval pocit, že SÍ je „menej európske“ ako Írska republika, aj keď SÍ malo tiež benefit z mnohých osobitných schém financovania (Phinnemore a kol., 2012). V máji 2007 predseda Európskej komisie José Manuel Barroso zriadil orgán Task Force for Northern Ireland, s cieľom maximalizovať príležitosti ponúkané pre SÍ Európskou úniou (Jacques, 2016).

Podľa uvedených údajov môžeme konštatovať, že aj keď na začiatku členstva záujem o európsku integráciu bol nízky hlavne kvôli vnútornej politickej nestabilite, v priebehu rokov SÍ sa stalo jedným z najväčších príjemcov pomoci z EÚ v rámci Spojeného kráľovstva.

2.3 Vývoj európskej integrácie v Írskej republike

Írska republika presadzovala od 20. do 50. rokov 20. storočia politiku izolácie (Bartlett, 2010). V polovici 50. rokov, vtedajší vodca opozície a bývalý predseda vlády Taoiseach Éamon de Valera poznamenal, že ÍR bude mať v Európskom parlamente menšie zastúpenie a vplyv ako v britskom parlamente pred získaním nezávislosti (Arnold, 2009).

ÍR chcela spolu so Spojeným kráľovstvom získať členstvo v ES najprv v roku 1963. Prvú, napokon aj druhú žiadosť v roku 1967 zablokoval prezident de Gaulle, ale v roku 1969 jeho nástupca Georges Pompidou prisľúbil, že nebude stáť v ceste britskému a írskemu členstvu (Black, 2017).

V roku 1971 írsky politik Patrick Hillery vo svojom prejave uviedol, že hlasovaním za vstup ÍR do EÚ v referende sa zabezpečí, aby ÍR dosiahla svoje národné ciele úplnej zamestnanosti, ukončenia nedobrovoľnej emigrácie a zabezpečenia vysokej životnej úrovne všetkých írskych obyvateľov, akú majú krajiny západnej Európy. Na druhej strane, hlavnou myšlienkou kampane proti vstupu bola ochrana írskej zvrchovanosti. Argumentovalo sa tiež tým, že vstupom do ES sa Írsko otvorí budúcim obranným záväzkom. Ďalším argumentom bolo, že SPP bude mať za následok zníženie počtu fariem, zvýšenie rozsiahlej nezamestnanosti, väčšiu emigráciu a zničenie sociálnej štruktúry írskej spoločnosti. (Department of Foreign Affairs Ireland, 2014)

V roku 1970 Commins, írsky veľvyslanec vo Francúzsku, napísal, že „pokiaľ ide o problém Severného Írska, nemožno považovať za nereálne, že členstvo v ES (spoločne s Britániou) svojou podstatou uľahčí cestu k prípadnému zrušeniu hranice (medzi ÍR a SÍ), aspoň z dlhodobého hľadiska, ak nie z bezprostredného alebo strednodobého hľadiska“. Po získaní členstva v ES sa voľný cezhraničný obchod stal na írskom ostrove realitou, írská politická hranica však zostala (Department of Foreign Affairs Ireland, 2014).

Referendum, ktoré sa konalo v máji 1972, potvrdilo vstup ÍR do ES. Toto referendum o členstve v EÚ malo rekordnú účasť 71%. Išlo o najvyššiu účasť od hlasovania o prijatí samotej ústavy v roku 1937. Výsledkom bolo hlasovanie 83,1% voličov za pripojenie sa (McNally, 2001). Prezident Éamon De Valera sa postavil proti vstupu štátu do ES (Fanning, 2015).

V rokoch predtým, ako sa ÍR stala členským štátom, írski politickí vodcovia ako Seán Lemass a neskôr Jack Lynch spolu s vysoko postavenými diplomatmi a ekonómami tvrdili, že budúcnosť ÍR je v EÚ, Európa si však nebola istá postavením ÍR. Írsku poľnohospodársku ekonomiku udusila závislosť na britskom trhu a krajina trpela chudobou, masovou nezamestnanosťou a emigráciou. Rozhodnutie veľkej väčšiny Írov vstúpiť do ES v roku 1973 malo pozitívny vplyv na ich národný rozvoj. V tom čase bola ÍR väčšinou globálneho spoločenstva považovaná za takmer bezvýznamný ostrov, ktorý po viac ako päť desaťročí po

získaní nezávislosti od Veľkej Británie sa stále usiloval nájsť si svoje miesto vo svete. (Európska komisia, n.d. a)

Všeobecný postoj ÍR na vstup do EÚ môžeme pozorovať v tóne novoročného čísla časopisu Irish Times v roku 1973, na ktorého titulnej strane bolo uvedené, že Írsko sa vydáva na „dobrodružstvo, ktoré bude mať, rovnako ako všetky dobrodružstvá, svoje riziká a problémy; bude mať tiež bohaté príležitosti, v neposlednom rade aj pomoc od priateľov a susedov. Pretože sme medzi priateľmi.” (Department of Foreign Affairs Ireland, 2014).

Na základe uvedených údajov môžeme pozorovať ostrý rozdiel medzi motiváciami na získanie členstva v EÚ medzi Spojeným kráľovstvom a Írskou republikou.

Rozdiel v postavení ÍR a Spojeného kráľovstva na ekonomickú integráciu v rámci EÚ korení predovšetkým z historických udalostí. Írsko bolo menším, menej osídleným a chudobnejším ostrovom, ktorý vždy mal oveľa slabšie globálne postavenie ako Spojené kráľovstvo. To sa prejavilo v jeho kolonizácii Britániou v stredoveku a v ranom novoveku, následne v jej podriadenej politike v rozvíjajúcom sa Spojenom kráľovstve a potom v jej snahe získať nezávislosť (Gillespie, 2019). V dôsledku tých odlišných postojov európska ekonomická a politická integrácia v ÍR bola vždy viac privítaná ako v Spojenom kráľovstve.

2.4 Brexit

Pri hlasovaní v referende o Brexite, v roku 2016, celkovým počtom 17 410 742 voličov Brexit získal podporu. Pokiaľ ide o vysokú mieru účasti v Spojenom kráľovstve, 72 % voličov (celkovo len necelých 52 %) hlasovalo za Brexit. Preferovanie britského odchodu z EÚ bolo bežné najmä u menej vzdelaných, chudobnejších a starších voličov a u tých, ktorí vyjadrili znepokojenie nad imigráciou a multikulturalizmom (B. Hobolt, 2016). Z výsledkov hlasovania možno celkovo vyčítať, že kampaň proti Brexitu uspela, pretože získala podporu koalície voličov, ktorí sa v modernej Británii cítili zaostalí kvôli svojmu vzdelaniu, veku, ekonomickej situácii alebo kvôli napätiu medzi ich hodnotami a smerom k spoločenským zmenám. Všeobecne sa zdá, že pocit sociálneho a ekonomického vylúčenia sa pretavil do podpory pre Brexit (Sampson, 2017).

Stručne môžeme povedať, že referendum v roku 2016 bolo zavŕšením 20-ročnej kampane proti členstvu Spojeného kráľovstva v EÚ, ktorá sa začala po tom, čo Maastrichtská zmluva zmenila ES na EÚ a v roku 1993 uviedla jednotný európsky trh. Výsledok referenda možno v skutočnosti celkom rozumne chápať ako predvídateľný výsledok zložitého

43-ročného vzťahu medzi Spojeným kráľovstvom a EÚ, ktorý nikdy nedokázal prekonať svoj zdráhavý a sporný pôvod a nikdy si úplne nezískal „srdcia a mysle“ britskej verejnosti (de Búrca, 2018).

V referende v Severnom Írsku hlasovalo za zotrvanie v EÚ 56% voličov (Guelke, 2019). Kým írski nacionalisti väčšinou hlasovali za zotrvanie, unionisti boli za Brexit (Carmichael, 2016).

Severoírske referendum o zotrvaní v EÚ z ústavného hľadiska nemalo žiadny význam. Najvyšší súd Spojeného kráľovstva kategoricky vyhlásil, že na vystúpenie vlády Spojeného kráľovstva z EÚ sa nevyžaduje súhlas Zhromaždenia Severného Írska (Tonge, 2017).

Na základe uvedených dát môžeme konštatovať, že osobitný postoj a silné globálne postavenie Spojeného kráľovstva od začiatku európskej integrácie viedli k rastúcemu euroskepticizmu, čo vytvoril podmienky na Brexit. Euroskepticizmus sa objavil aj v Severnom Írsku kvôli vysokej úrovni integrácie s Veľkou Britániou, avšak v menšej miere ako v Británii, najmä z dôvodu, že SÍ je významným príjemcom výhod z programov financovaných EÚ (Carmichael, 2016), a vzhľadom na skutočnosť, že rámec poskytnutý Európskou úniou umožnil ľahšiu ekonomickú a politickú spoluprácu s ÍR.

3. Ciele a metodika

Hlavným cieľom predloženej záverečnej práce je preskúmanie možných dopadov Brexitu na rozdelený írsky ostrov vzhľadom na jeho osobitnú povahu. Jedna časť ostrova – Severné Írsko – spolu s Veľkou Britániou po Brexite vystúpi z EÚ, kým druhá časť ostrova – Írska republika – bude naďalej členským štátom. Na dosiahnutie hlavného cieľa sme si stanovili čiastočné ciele, ktoré sú:

- načrtnúť historickú povahu ekonomických a politických vzťahov medzi Írskou republikou a Severným Írskom,
- vymedzenie historických súvislostí v postoji Spojeného kráľovstva k európskej integrácii na objasnenie hlavných dôvodov Brexitu,
- analyzovať rozdiely pri postavení Spojeného kráľovstva a Írskej republiky pri vstupe do EÚ.

Metodiku práce predstavuje štúdium odbornej literatúry a vymedzenie základných vzťahov medzi Spojeným kráľovstvom a EÚ a analýza zdrojov týkajúcich sa témy Brexit až po uskutočnenie referenda a vystúpenie Spojeného kráľovstva z EÚ. V práci sa používa kombinácia viacerých vedeckých metód, ako sú deskripcia, komparácia, metóda analyticko-syntetická a historicko-logická. Pri analýze výsledkov sa používajú metódy ako dedukcia, indukcia a syntéza. K danej problematike neexistuje relevantná slovenská literatúra, a z tohto dôvodu pri tvorbe práce sme čerpali zo zahraničných odborných zdrojov – z knižných aj internetových.

Z metodologického hľadiska práca je rozdelená na dve časti – teoretickú a praktickú, a pozostáva z 4 kapitol. Prvé 2 kapitoly sú teoreticky zamerané.

Praktická kapitola predloženej bakalárskej práce skúma množstvo predvídateľných ekonomických zmien pre Írsku republiku a Severné Írsko po Brexite, ako aj vplyv Brexitu na mier medzi týmito dvomi časťami írskoho ostrova.

V prvej polovici praktickej časti sa skúmajú ekonomické dopady Brexitu na írsky ostrov – oddelene pre Írsku republiku a Severné Írsko. Skúmajú sa predovšetkým krátkodobé, ale aj dlhodobé ekonomické implikácie Brexitu na základe analýzy novej obchodnej dohody medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom. Cieľom druhej polovice praktickej časti je analyzovať možné negatívne dopady Brexitu na mierový proces medzi Írskou

republikou a Severným Írskom vzhl'adom na medzikomunitné konflikty v minulosti, ktoré zastavila Veľkopiatočková dohoda v roku 1998.

Výsledkom riešenia danej problematiky bude zhodnotenie vplyvu Brexitu na ostrov Írsko.

4. Obchod medzi Spojeným kráľovstvom a írskym ostrovom po Brexite

Pobrexitové obchodné vzťahy medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom sú pre obe časti írskeho ostrova veľmi dôležité. Podľa Temple Langa (2017) dlhodobé ekonomické účinky Brexitu pre obe časti írskeho ostrova závisia predovšetkým od štyroch faktorov:

- nové obchodné vzťahy medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom,
- akékoľvek osobitné opatrenia pre Severné Írsko,
- budúca poľnohospodárska politika Spojeného kráľovstva,
- nové vzťahy Spojeného kráľovstva s tretími krajinami.

Ekonomické účinky budú závisieť aj od troch vedľajších faktorov, a to predovšetkým od vývoja ekonomiky Spojeného kráľovstva, od udržania súčasnej úrovne fiškálnych transferov do Severného Írska zo strany Spojeného kráľovstva a od zmeny výmenného kurzu eura.

Zatiaľ čo nové obchodné vzťahy medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom sú predefinované v Dohode o obchode a spolupráci, a Severoírsky Protokol slúži ako osobitné opatrenie pre Severné Írsko, zvyšok týchto faktorov nemožno s istotou a presnosťou predvídať. Z uvedených siedmich prvkov EÚ môže priamo ovplyvniť iba prvé dva, kým ostatné nebudú priamymi výsledkami Brexitu, ale výsledkami budúcich rozhodnutí a politík Spojeného kráľovstva. Avšak žiadny budúci vzťah medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom nebude tak ekonomicky priaznivý pre obe časti írskeho ostrova ako bolo členstvo Spojeného kráľovstva v EÚ (Temple Lang, 2017).

Po uplynutí prechodného obdobia, dňom 1. 1. 2021 Spojené kráľovstvo prestalo byť súčasťou colnej únie a jednotného trhu EÚ. Hlavným dokumentom upravujúcim nové obchodné vzťahy je Dohoda o obchode a spolupráci medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom (ďalej len „Dohoda“), ktorej prvoradým cieľom je výrazne zmierniť negatívne dopady Brexitu vytváraním zóny voľného obchodu medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom a poskytovaním výhodnejších podmienok obchodovania v porovnaní so základným rámcom vo Svetovej obchodnej organizácii (Ministerstvo hospodárstva SR, 2021). Dohoda umožní obchod bez ciel a bez kvót s akýmkoľvek tovarom vrátane citlivých poľnohospodárskych produktov, ak spĺňajú pravidlá pôvodu. Pravidlá pôvodu sú nastavené tak, aby obchodné preferencie vo výraznom rozsahu využívali len podnikatelia z EÚ a Spojeného kráľovstva.

Bezcolný dovoz medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom sa preto vzťahuje iba na tovar s pôvodom v EÚ alebo v Spojenom kráľovstve (Ministerstvo hospodárstva SR, 2021).

Obe strany budú uplatňovať svoje vlastné regulačné štandardy, čo do istej miery skomplikuje vzájomný obchod. Dohoda však nevyklučuje možnosť zavedenia ciel v budúcnosti. Obe strany musia dodržiavať spoločné pravidlá v oblastiach ako sú práva zamestnancov a ochrana životného prostredia, lebo ak by jedna zo strán zmenila svoje pravidlá príliš rôznym spôsobom, druhá strana by mohla zaviesť clá (Edgington, 2021). Keďže rozsah dohody medzi Spojeným kráľovstvom a EÚ je obmedzený, pre firmy vo Veľkej Británii budú existovať značné prekážky pri poskytovaní tovaru a služieb pre EÚ. Predovšetkým je tu spomenutá požiadavka „pravidiel pôvodu“, ktorá bude vyžadovať od výrobcov v Spojenom kráľovstve, aby preukázali, že tovar vyrobený vo Veľkej Británii je vo veľkej miere vyhotovený z britských zložiek alebo z prvkov importovaných z EÚ. Dodržiavanie týchto pravidiel môže byť dosť náročné (FitzGerald, 2021).

Spojené kráľovstvo už nemusí dodržiavať pravidlá EÚ týkajúce sa výrobných noriem, a z tohto dôvodu si podniky budú musieť zvyknúť na nové, prísnejšie kontroly. To znamená viac byrokracie, čo by mohlo spôsobiť oneskorenie a ďalšie komplikácie pri dodávkach (Edgington, 2021).

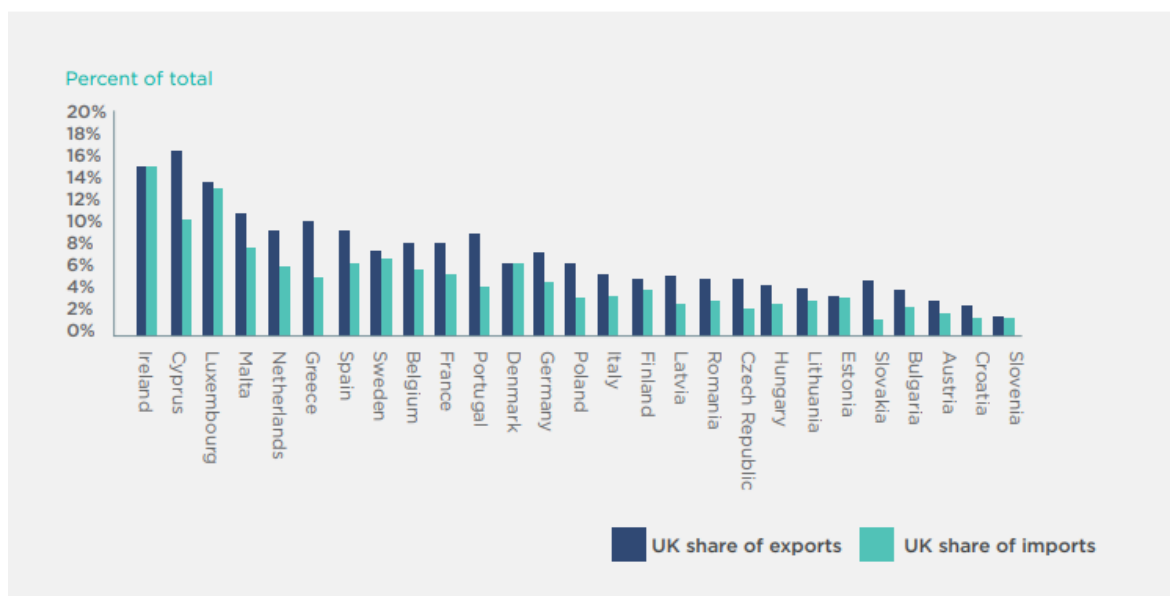
Nová dohoda v žiadnom prípade nepredstavuje rovnakú úroveň spolupráce, ktorá existovala počas členstva Spojeného kráľovstva, ale svojou bezprecedentnou ambíciou výrazným spôsobom presahuje rámec tradičných dohôd o voľnom obchode (Európska komisia, n.d. b).

4.1 Negatívne dopady Brexitu na ekonomiku Írskej republiky

Od začiatku rokovaní o Brexite bolo zrejmé, že Írska republika, ako krajina, ktorá so Spojeným kráľovstvom zdieľa pozemnú hranicu a ktorej ekonomika je vysoko integrovaná s ekonomikou Spojeného kráľovstva, Brexitom môže stratiť najviac.

V súčasnej odbornej literatúre existuje takmer úplná zhoda, že Brexit bude mať negatívny vplyv na ekonomiku Spojeného kráľovstva z krátkodobého aj strednodobého hľadiska. Táto zmena má dôležité následky aj pre ÍR, keďže v porovnaní s ostatnými 26 členmi EÚ, ÍR je v značnej miere závislá od obchodu so Spojeným kráľovstvom, pokiaľ ide o vývoz aj dovoz.

Obrázok č.1: Percentuálny podiel vývozu a dovozu medzi Spojeným kráľovstvom a členskými štátmi EÚ

Prameň: Copenhagen Economics (2018)

Obrázok č. 1 ukazuje podiel vývozu a dovozu do a zo Spojeného kráľovstva na celkovom vývoze a dovoze tovaru a služieb. Údaje sú z roku 2015 a vývoz a dovoz služieb sa meria pomocou údajov o obchodnej bilancii. Podľa uvedeného obrázku je zrejmé, že Spojené kráľovstvo je kľúčovým zdrojom írskych dovozov aj vývozu. Ako naznačuje Lawless (2018), viac ako pätina írskych spoločností sa spolieha na Spojené kráľovstvo pri viac ako 75% svojho dovozu. Kvôli vysokej intenzite obchodu so Spojeným kráľovstvom, ekonomika Írskej republiky je explicitne vystavená dopadom Brexitu (Copenhagen Economics, 2018). Aj podľa Temple Langa (2017) nepriaznivé účinky Brexitu budú väčšie pre ÍR ako pre ktorýkoľvek iný členský štát EÚ. Brexit naruší existujúce ekonomické väzby medzi Írskou republikou a Spojeným kráľovstvom a z dlhodobého hľadiska povedie k obmedzeniu vzájomného obchodu.

Veľkou výzvou írskych exportných odvetví vyplývajúcou z Brexitu, ktorá môže mať dlhodobý negatívny vplyv na írsku ekonomiku, je skutočnosť, že dve tretiny írskych exportérov pred Brexitom využívali tzv. pozemný most („UK landbridge“) vo Veľkej Británii na získanie prístupu na kontinentálne trhy. Skutočnosť, že veľká časť írskych obchodov na vnútornom trhu EÚ prechádzala cez pozemnú hranicu Spojeného kráľovstva, predstavuje jedinečnú výzvu.

Táto otázka sa netýka iba Írskej republiky, ale predstavuje vážne problémy aj pre ostatné členské štáty EÚ, ktoré sú závislé od pozemného mosta Spojeného kráľovstva pri preprave tovaru do ÍR, a preto predstavuje otázku jednotného prístupu na trh pre EÚ ako celok (Copenhagen Economics, 2018).

Obrázok č.2: Nové námorné trasy z Írskej republiky do Francúzskej republiky

Prameň: <https://www.thejournal.ie/less-landbridge-mroe-action-how-irish-trade-changes-5356884-Mar2021/>

V dôsledku Brexitu a nových obchodných vzťahov v rámci Dohody sa írske spoločnosti snažia vyhnúť byrokracii a možným zdržaniam zasielaním tovaru na oveľa dlhších námorných trasách priamo do Francúzska, a nie cestou pozemného mosta cez Britániu.

V týždni do 22. februára klesol objem prepravy z ÍR do VB o 49% v porovnaní s rovnakým týždňom minulého roka, zatiaľ čo objemy smerujúce priamo do Francúzska sa zvýšili o 102% (Morris, 2021). Priame námorné trasy, s ktorými írski exportéri nahradia britský pozemný most, sú pomalšie a nákladnejšie. Na dlhších trasách tiež hrozí väčšie nebezpečenstvo nepriaznivého počasia.

Obrázok č.3: Čas potrebný na uskutočnenie jednotlivých spôsobov prepravy tovaru

Prameň: Breen a kol. (2018), IMDO landbridge report

Čas potrebný na uskutočnenie týchto ciest je značný. V správe zostavenej pre írské ministerstvo dopravy sa uvádza, že kým cesta tzv. pozemným mostom trvala pred Brexitom menej ako 20 hodín, rovnaká cesta nákladnému vozidlu prostredníctvom trajektu trvá až 40 hodín, a presun tovaru trvá dokonca až 60 hodín, ak je náklad naložený priamo na trajekt (Breen a kol., 2018). Podľa Ní Aodha (2021a) sa napriek prispôbeniu sa novému spôsobu obchodovania a prepravy nezdá, že by Írska republika bola úplne nezávislá na svojich spojeniach so Spojeným kráľovstvom. Íri v budúcnosti budú potrebovať britský pozemný most, najmä na prepravu výrobkov s krátkou trvanlivosťou, a tým pádom stále môžu nastať určité narušenia obchodu.

Brexitom budú negatívne ovplyvnené jednotlivé sektory írskeho hospodárstva. Veľké množstvo štúdií poukázalo na osobitnú zraniteľnosť agropotravinárskeho sektoru ÍR kvôli vysokej závislosti tohto odvetvia od trhu v Spojenom kráľovstve (Conefrey, 2019). Približne 40% exportu agropotravinárskych produktov totiž smeruje do Spojeného kráľovstva, čo znamená, že zmeny v obchodnom partnerstve môžu byť značné (Copenhagen Economics, 2018). Ani s dohodou o voľnom obchode, ktorá odstraňuje všetky clá a subvencie, by obchod s poľnohospodársko-potravinárskymi výrobkami medzi Spojeným kráľovstvom a Írskou republikou nebol taký plynulý, ako pred Brexitom.

Jedna tretina dovozu írskych spoločností z VB sú potravinárske výrobky pozostávajúce z tovaru na konečnú spotrebu aj na použitie ako medziprodukt pre ďalšie spracovanie. Keďže Spojené kráľovstvo už nebude súčasťou jednotného trhu, dovážané potravinové výrobky budú podliehať novým kontrolám pri vstupe do ÍR, vrátane zavedenia

veterinárnych, sanitárnych a fytosanitárnych kontrol. Ďalšie riziko pre agropotravinársky sektor ÍR vyplýva z nových obchodných dohôd, ktoré Spojené kráľovstvo uzavrie s krajinami, ktoré nie sú členmi EÚ. Agropotravinárske výrobky v EÚ majú vo všeobecnosti vysokú úroveň ochrany, takže dovoz týchto výrobkov, najmä hovädzieho i jahňacieho mäsa a niektorých mliečnych výrobkov, z krajín mimo EÚ čelí pomerne vysokým clám. Je možné, že budúce obchodné dohody so Spojeným kráľovstvom by mohli viesť k zvýšeniu dovozu agropotravin do Spojeného kráľovstva z krajín mimo EÚ. To by viedlo k vyššej konkurencii írskych vývozcov potravín na trhu Spojeného kráľovstva. Vzhľadom na nízke rozpätia, schopnosť ÍR odolávať ďalšej konkurencii na trhu Spojeného kráľovstva je obmedzená (Conefrey, Walsh, 2020).

Ďalším odvetvím, ktoré bude značne ovplyvnené Brexitom, je farmaceutický priemysel, ktorý je najväčším exportným odvetvím v ÍR. Analýza spoločnosti Copenhagen Economics (2018) ukazuje, že produkcia v tomto sektore by mohla v roku 2030 klesnúť o 1-5% pod súčasnú úroveň produkcie. Dopady v tomto sektore sú takmer výlučne riadené rizikom regulačných rozdielov a zvýšenými hraničnými nákladmi.

Brexit však bude mať negatívny vplyv aj na ďalšie odvetvia, ako sú elektrické stroje, veľkoobchod a maloobchod, ale aj letecká doprava. Sektor elektrických strojov, ktorý zahŕňa rôzne typy elektronických zariadení, ako sú počítače, televízory a komunikačné zariadenia, je ďalším veľkým vývozným odvetvím. Predpokladá sa, že do roku 2030 produkcia v tomto sektore poklesne o 5-10% pod súčasnú úroveň. Veľkoobchod a maloobchod budú tiež negatívne ovplyvnené celkovým poklesom spotrebiteľského dopytu v dôsledku Brexitu. Colné náklady a riziko regulačných rozdielov sú hlavnými faktormi ovplyvňujúcimi dopady v týchto odvetviach (Copenhagen Economics, 2018).

Brexit predstavuje nové výzvy a príležitosti pre írsku ekonomiku. Napriek tomu, že írske podniky budú mať do Spojeného kráľovstva bezcolný prístup, v obchode medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom budú platiť necolné náklady, ako vyplnenie viacerých formulárov, vykonanie ďalších testov a nové požiadavky na označovanie mnohých výrobkov. Zvykanie si na nové pravidlá a zavádzanie nových systémov a procesov si vyžaduje čas a predstavuje vysoké náklady. Nové pravidlá pôvodu, ktoré určujú, či je tovar vhodný na bezcolné zaobchádzanie, pre mnohých podnikateľov vytvárajú potrebu na kompletné prekonfigurovanie svojich dodávateľských reťazcov (Daly, 2021).

Hĺbkové modelovanie vplyvu Brexitu na ekonomiku ÍR pomocou CGE modelu uskutočnila štúdia Copenhagen Economics (2018) a výsledky boli upravené v ich novej štúdií Copenhagen Economics (2020). Dlhodobé scenáre sa hodnotili vo vzťahu k východiskovej hodnote do roku 2030 bez Brexitu a krátkodobé scenáre vo vzťahu k východiskovej hodnote do roku 2020 bez Brexitu. Zistenia vo všeobecnosti ukazujú, že bez ohľadu na novú obchodnú dohodu by Brexit mal negatívny vplyv na írské hospodárstvo, pretože žiadna pobrexitová obchodná dohoda by nemohla byť pre ÍR taká výhodná, ako keby Spojené kráľovstvo zostalo v EÚ. Podľa Copenhagen Economics (2018) bude mať Brexit negatívne dopady na írsky obchod s nepriaznivými dopadmi na írsku produkciu a írsky HDP. Štúdia Copenhagen Economics (2020) takisto naznačuje, že nová obchodná dohoda medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom pravdepodobne zníži írsky HDP do roku 2030 o 3,2% až 3,9% v porovnaní so stavom, keby Spojené kráľovstvo zostalo členom EÚ. Toto sa vyvodzuje zo skutočnosti, že hoci neexistujú žiadne clá a kvóty na výrobky, ktoré sú v súlade s pravidlami pôvodu, sú však zavedené nové colné postupy spolu s regulačnými rozdielmi a prekážkami v poskytovaní služieb. Podľa Copenhagen Economics (2020) hlavným dôvodom negatívnych dopadov budú regulačné rozdiely pre tovar.

Brexit tiež bude mať negatívny vplyv na írské mzdy pre všetky skupiny, s poklesom reálnych miezd približne o 2,6% pre vysokokvalifikovaných zamestnancov a o 3,5% pre nízko kvalifikovaných pracovníkov (Copenhagen Economics, 2018).

Ďalšia štúdia Bergina a kol. (2017), tiež s použitím porovnania s teoretickým stavom v roku 2030 bez Brexitu, analyzovala možné obchodné dopady. Štúdia ukázala, že pokiaľ by Spojené kráľovstvo zostalo v rámci Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP), celková produkcia ÍR by sa znížila približne o 2,3%. Avšak scenár EHP predpokladá lepšie obchodné podmienky a väčší stupeň ekonomickej integrácie, aké vyplývajú z Dohody o obchode a spolupráci. Tým pádom sa dá očakávať, že skutočný dopad Brexitu by bol horší než čo predpokladá Bergin a kol. (2017). Podľa tejto štúdie by šok pre zahraničný dopyt znížil objem produkcie v obchodovateľnom sektore, čo by viedlo k poklesu zamestnanosti. V dôsledku zmeny na trhu práce by priemerné mzdy sa tiež znížili. Kombinácia vyššej nezamestnanosti a nižších miezd vedie k nižšiemu príjmu a spotrebe osôb. Výsledkom je, že aktivita v neobchodovateľnom sektore, ktorého hnacou silou je dopyt domácností, sa tiež znižuje.

Štúdia autorov Conefrey a Walsh (2020) ukazuje, že dohoda o voľnom obchode by znížila produkciu írskej ekonomiky približne o 3,5% oproti stavu, ak by Spojené kráľovstvo

zostalo členom EÚ. Podľa štúdie pokles dopytu po írskom vývoze, najmä zo strany Spojeného kráľovstva, povedie k ďalšiemu poklesu investícií a produkcie v neobchodovateľnom sektore. Tento efekt by došiel k zvýšeniu miery nezamestnanosti. Aj Temple Lang (2017) vo svojej analýze súhlasí s tým, že Brexit vedie na írskom ostrove k významným stratám pracovných miest.

Medzi výskumami panuje takmer úplná zhoda, že Brexit zníži HDP Írskej republiky v nasledujúcich 10 rokoch približne o 3,2% - 3,9%. Realizované výskumy sa tiež zhodujú v tom, že pokles írskej produkcie a investícií spôsobuje v ÍR nižšiu zamestnanosť a nižšie mzdy.

Podľa uvedených údajov môžeme konštatovať, že Brexit prinesie značné negatívne dopady pre Írsku republiku. Nové obchodné podmienky vyplývajúce z Dohody o obchode a spolupráci majú tendenciu narušiť export medzi ÍR a Spojeným kráľovstvom, a ako následok znížiť írsku produkciu. Celkovo existuje konsenzus medzi rôznymi štúdiami a výskumami, že Brexit bude mať nepriaznivé makro- aj mikroekonomické dopady na ekonomiku Írskej republiky. Dané dopady sa prejavujú znížením celkového HDP, produkcie v obchodovateľných a neobchodovateľných sektoroch a investícií. Brexit tiež zapríčiní nižšie mzdy a pokles zamestnanosti v Írskej republike. Čo sa týka sektorov ekonomiky Írskej republiky, Brexitom najviac postihnuté oblasti budú agropotravinársky sektor, elektrický sektor, veľkoobchod, maloobchod a letecká doprava.

4.2 Negatívne dopady Brexitu na ekonomiku Severného Írska

Severné Írsko má po Brexite osobitné postavenie regulované Protokolom o Írsku a Severnom Írsku (ďalej len „Protokol“). Protokol predstavuje riešenie na zložitú situáciu na ostrove Írsko. Od začiatku rokovaní bolo hlavným cieľom, aby na ostrove neexistovala žiadna tvrdá hranica medzi ÍR a SÍ. Rokovacia línia EÚ odrážala postoj írskej vlády. Európska únia aj írská vláda vnímali, že colné formality pozdĺž pozemných hraníc SÍ by porušili Veľkopiátkovú dohodu z roku 1998 (Birnie, Brownlow, 2021). Hlavným cieľom Protokolu bolo zachovanie Veľkopiátkovej dohody, predchádzanie vzniku tvrdých hraníc medzi Írskou republikou a Severným Írskom a ochrana spolupráce medzi severnou a južnou časťou ostrova. Protokol sa začal uplatňovať 1. januára 2021 (Európska komisia, n.d. c).

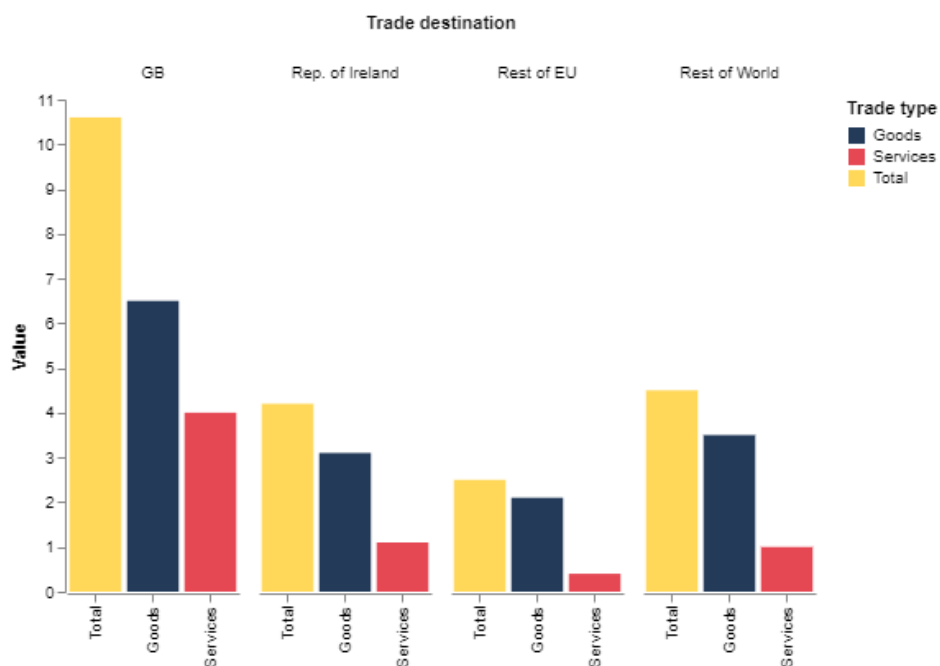
Protokol poskytuje Severnému Írsku jedinečný obchodný status vo Veľkej Británii aj v Európskej únii. Inými slovami, status SÍ po Brexite je hybridom kombinujúcim prvky

Spojeného kráľovstva aj EÚ. Na základe Protokolu SÍ zostáva v rámci sanitárneho a fyto-sanitárneho systému EÚ pre zvieratá a potravinové výrobky. SÍ zostáva súčasťou jednotného trhu EÚ a v rámci colnej únie EÚ (Birnie, Brownlow, 2021).

Aj keď sa táto nová úprava vyhlá potrebe kontroly tovarov prechádzajúcich cez írské hranice, spôsobila komplikácie pre obchod medzi Severným Írskom a zvyškom Spojeného kráľovstva. Tovar vstupujúci do Severného Írska z Veľkej Británie podlieha kontrolám a považuje sa za zahraničný dovoz. Medzi SÍ a zvyškom Spojeného kráľovstva bola vytvorená tzv. „morská hranica“ (Bogle, Jordan, 2021). Morská hranica vznikla ako kompromis na zabránenie kontrolám medzi ÍR a SÍ. Avšak v dôsledku jej vzniku je narušený vnútorný trh Spojeného kráľovstva, čo spôsobuje komplikácie v oblasti daní, ciel a dodržiavania právnych predpisov (Birnie, Brownlow, 2021).

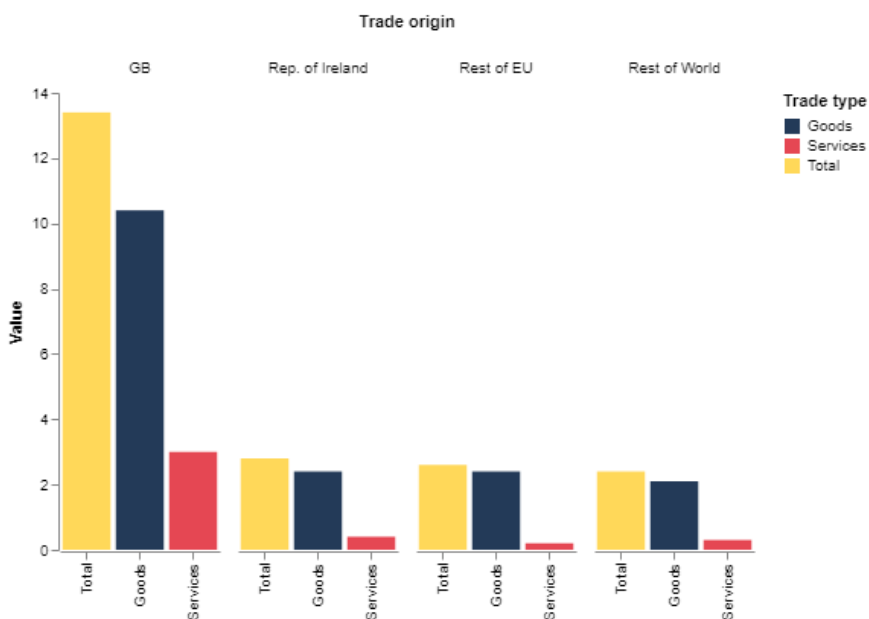
Nasledujúce grafy sumarizujú obchodné toky Severného Írska pred Brexitom z hľadiska prichádzajúcich nákupov a dovozov a vonkajších predajov v roku 2018. Na základe údajov môžeme skonštatovať, že dvoma najväčšími obchodnými partnermi SÍ pred Brexitom boli Veľká Británia a Írska republika.

Obrázok č.4: Vývoz zo Severného Írska

Prameň: Northern Ireland Statistics and Research Agency (NISRA), 2020

Obrázok č.5: Dovozy do Severného Írska

Prameň: Northern Ireland Statistics and Research Agency (NISRA), 2020

Na základe týchto údajov je zrejmé, že najdôležitejším obchodným partnerom Severného Írska je Veľká Británia. Jedným z hlavných cieľov Protokolu bolo uľahčiť obchod medzi ÍR a SÍ, je však zjavné, že obchod medzi SÍ a Spojeným kráľovstvom bol vždy väčšieho významu, ako obchod medzi SÍ a ÍR. V roku 2018 bol export zo SÍ do Spojeného kráľovstva približne dva a pol násobne väčší ako export smerujúci zo SÍ do ÍR. Pokiaľ ide o dovoz, tok zo Spojeného kráľovstva do SÍ bol viac ako štyrikrát väčší ako tok zo ÍR do SÍ. Napriek tomu, že Severné Írsko a Írska republika boli súčasťou jednotného trhu EÚ, obchod medzi severom a juhom na ostrove zostal na nižšej úrovni v porovnaní s predpokladmi (Honohan, FitzGerald, 2016).

Severné Írsko a Spojené kráľovstvo boli predtým členmi spoločného vysoko integrovaného britského trhu, ktorý je teraz narušený. Otočením procesu ekonomickej integrácie sa zaviedli trenice pridaním problémov s dodržiavaním právnych predpisov EÚ na vnútorný trh Spojeného kráľovstva. Tovar prepravovaný zo Spojeného kráľovstva do SÍ môže podliehať clám. Na pohyb tovaru zo Spojeného kráľovstva do SÍ sa vzťahujú formality pravidiel pôvodu. Zvieratá a potravinové výrobky podliehajú kontrole. Niektoré postupy DPH v SÍ sa líšia od postupov v Spojenom kráľovstve, čo tiež predstavuje značnú výzvu (Birnie, Brownlow, 2021).

Dohoda medzi Spojeným kráľovstvom a EÚ zabezpečuje, že väčšina obchodu medzi Veľkou Britániou a SÍ je bezcolná, čo znamená, že na tovar dodávaný cez morskú hranicu do SÍ neexistujú clá. To ale neodstránilo regulačnú bariéru vytvorenú Protokolom, ktorá predstavuje ďalšie náklady. Zásielky do Severného Írska stále podliehajú colným postupom, zatiaľ čo tie, ktoré obsahujú potraviny alebo výrobky živočíšneho pôvodu, musia byť sprevádzané vývozným zdravotným certifikátom a musia byť podrobené ďalším kontrolám. Tieto sú príkladom na „netarifné prekážky“, ktoré sú v globálnom obchode čoraz bežnejšie a majú negatívny vplyv na obchodné toky (Kinzius et al, 2019). Táto nová obchodná bariéra má dôležité konzekvencie pre malé, otvorené a regionálne hospodárstvo Severného Írska, ktoré je viac stáročí závislé od obchodu s Veľkou Britániou. Preto bariéry, ktoré ovplyvňujú tok tovaru medzi Severným Írskom a Veľkou Britániou, budú mať potenciálne najväčší negatívny ekonomický vplyv na ekonomiku Severného Írska (Bogle, Jordan, 2021).

V súčasnosti už existujú určité viditeľné následky narušenia hospodárstva v Severnom Írsku. Niektorí dodávatelia so sídlom vo VB reagovali na morskú hranicu odmietnutím prijať objednávky na zaslanie tovaru do SÍ. Ziskovosť nákladnej dopravy sa znížila a pokiaľ bude táto situácia pretrvávať, je pravdepodobné, že sa niektoré dopravné spoločnosti zrútia alebo stúpne cena exportovaných tovarov zo SÍ. Pravdepodobne sa zvýšia aj náklady pre podniky pôsobiace v SÍ, pretože mnohé môžu čeliť vyšším poplatkom za služby nákladnej dopravy a vysokým cenám zaplateným za materiály pochádzajúce zo Spojeného kráľovstva. Ako následok, spotrebiteľia v SÍ pocítia zníženú rozmanitosť spolu s pravdepodobnosťou vyšších maloobchodných cien v budúcnosti (Birnie, Brownlow, 2021). Ekonomika SÍ je v určitých odvetviach, napríklad v maloobchode, viac integrovaná so zvyškom Spojeného kráľovstva než s EÚ. To znamená, že obchodné bariéry zavedené Protokolom, majú neprimeraný vplyv na supermarketov v regióne. Výsledkom bolo, že na začiatku roku 2021 spotrebiteľia v SÍ čelili prázdny regálom v supermarketoch (Bogle, Jordan, 2021).

Niektoré dočasné výnimky z nových nariadení boli udelené supermarketom s potravinovými výrobkami do 1. apríla 2021, veľké supermarketov však varovali, že nový systém vytvorený Protokolom je nefunkčný. V Protokole sú ustanovené úpravy, ktoré možno vykonať buď prostredníctvom spoločného výboru Spojeného kráľovstva a EÚ, alebo jednostranne prostredníctvom článku 16, avšak žiadny z týchto postupov nezaručuje podstatné zmeny (Hayward, Phinnemore, 2021). Článok 16 je súčasťou Dohody po Brexite.

Je navrhnutý tak, aby umožnil EÚ alebo Spojenému kráľovstvu jednostranne zasiahnuť, ak by Protokol spôsobil veľké problémy (McHugh, Young, 2021).

Ak sa zvýšia ceny potravín a iných spotrebných tovarov v dôsledku nových obchodných podmienok, môže to mať vplyv na úroveň blahobytu v Severnom Írsku. Disponibilné príjmy domácností v SÍ patria k najnižším v Spojenom kráľovstve (ONS, 2020). Domácnosti SÍ týždenne minú na stravu viac ako v iných častiach Spojeného kráľovstva (ONS, 2019). Vyššie náklady na potraviny by ešte zhoršili danú situáciu, čo by mohlo zvýšiť úroveň chudoby v SÍ.

Dlhodobé ekonomické účinky novej morskej hranice je ťažšie presne odhadnúť, keďže veľa bude závisieť od toho, ako sa prispôbia ekonomické subjekty novým podmienkam v druhej polovici roku 2021. Avšak podľa odborníkov môže trvať niekoľko rokov, kým sa ekonomické subjekty SÍ prispôbia novým obchodným podmienkam (Vardy, 2021).

Jedným z dlhodobých scenárov je, že dodávateľské reťazce SÍ sa preorientujú na obchod s ÍR a EÚ. Aj keď to môže zabrániť priamym negatívnym dopadom morskej hranice, akékoľvek výhody pre maloobchodníkov v Severnom Írsku môžu byť obmedzené. Očakáva sa tiež, že maloobchodníci a spotrebitelia v Írskej republike zaznamenajú v dôsledku Brexitu zvýšenie cien v dôsledku vysokej úrovne integrácie so Spojeným kráľovstvom (Lawless a Morgenroth, 2018). Schopnosť severoírskeho hospodárstva dosiahnuť požadovaný stupeň presmerovania je tiež otázna vzhľadom na existujúce štrukturálne slabiny (Johnston et al, 2020). Intervencie verejnej politiky aj v minulosti ťažko prekonali tieto slabosti (Brownlow, 2020) a komplikovaná povaha Brexitu bude pre tvorcov politik predstavovať ďalšie výzvy.

Prechodné obdobie (grace period) pre Protokol bolo povolené do 31. marca 2021. Prechodné obdobie znamenalo, že postupy a kontroly vyplývajúce z Dohody o obchode a spolupráci a z Protokolu sa ešte úplne neuplatňovali. Podľa Hannu (2021), vzhľadom na to, že veľa prevádzkových aspektov Protokolu a samotnej Dohody neboli dohodnuté až do samého konca roku 2020, bolo nemožné a nereálne očakávať, že podniky budú primerane pripravené.

Zmena hospodárskeho poriadku v SÍ priniesla rôzne komplikácie a spôsobila ekonomickú, politickú a sociálnu nespokojnosť. Občania SÍ majú vo všeobecnosti pocit, že im Protokol poskytuje odlišné a slabšie postavenie ako zvyšku Spojeného kráľovstva, a že zaostávajú. Severoírsky politická strana DUP (Democratic Unionist Party) sa zaviazala

zvrhnúť protokol, pretože podľa nich poškodzuje integritu Severného Írska na vnútornom trhu Spojeného kráľovstva. Podľa prvej ministerky Severného Írska Arlene Fosterovej „je potrebné nahradiť Protokol (...) pretože v Severnom Írsku dochádza k poškodeniu hospodárstva.“ (McHugh, 2021). Vo februári 2021 v Dolnej snemovni demokratický unionista Ian Paisley povedal Borisovi Johnsonovi: „Hovorím za všetkých svojich voličov, keď vám poviem, že Protokol zradil nás a cítime sa ako cudzinci vo svojej krajine,“ (Mayes a kol., 2021). Boris Johnson v reakcii na toto tvrdenie uviedol: „Urobíme všetko, čo potrebujeme urobiť, či už legislatívne, alebo skutočne uplatnením článku 16 Protokolu, na zabezpečenie toho, aby pri Írskom mori neexistovala prekážka“ (McHugh, Young, 2021).

Obrázok č.6: Graffiti nespokojných občanov v Severnom Írsku

Prameň: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-56159978>

Vláda Spojeného kráľovstva 3. marca 2021 jednostranne predĺžila prechodné obdobie spojené s Protokolom, čo malo vypršať 1. apríla, a to do 1. októbra 2021, teda o šesť mesiacov (Ní Aodha, 2021b). Reakcie v Severnom Írsku boli zmiešané. Stephen Farry, poslanec severoírkej politickej strany Alliance Party, privítal predĺženie prechodného obdobia, ale varoval, že to môže mať „dlhodobé škodlivé následky pre Severné Írsko“ v súvislosti s jednostranným konaním vlády (Campbell, 2021a). Írska republika aj EÚ ostro kritizovali rozhodnutie Spojeného kráľovstva a uviedli, že otázky spojené s Protokolom by mali vyriešiť Spojené kráľovstvo a EÚ spoločne (Ní Aodha, 2021b). Európska komisia zaslala Spojenému kráľovstvu výzvu, v ktorej uviedla, že týmito krokmi sa porušujú hmotnoprávne ustanovenia

Protokolu a povinnosť konať v dobrej viere podľa Dohody o vystúpení. Mohlo by to viesť k tomu, že Spojené kráľovstvo by muselo brániť svoje kroky pred Súdny dvorom EÚ. Maroš Šefčovič, podpredseda Európskej komisie, však uviedol, že EÚ uprednostňuje „kolaboratívne, pragmatické a konštruktívne politické diskusie“ namiesto zložitého súdneho procesu. (Campbell, 2021b)

Podľa odborníkov bude Protokol, aj s opätovným predĺžením prechodného obdobia, viesť k ďalšiemu narušeniu hospodárstva Severného Írska (Hanna, 2021). Na konci jednostranne predĺženého prechodného obdobia čakajú ďalšie neistoty a problémy spojené s fungovaním ekonomiky Severného Írska, ktoré v súčasnosti nemožno s istotou predpovedať.

Na základe uvedených údajov môžeme konštatovať, že Protokol o Írsku a Severnom Írsku, hoci zabránil negatívnym ekonomickým dopadom, ktoré by vyplývali zo zavedenia tvrdej hranice medzi oboma časťami írskoho ostrova, vytváral prekážky v obchode medzi SÍ a jeho najdôležitejším obchodným partnerom – Veľkou Britániou. Hlavné negatívne dopady Brexitu na ekonomiku SÍ môžeme pozorovať pri narušení obchodných tokov medzi SÍ a VB. Medzi krátkodobé prejavy môžeme zaradiť oneskorenie a komplikácie pri tovaru exportovaného zo Spojeného kráľovstva, čo vedie k prázdny regálom v supermarketoch, zvýšeniu cien a zníženiu ziskovosti severoírskych ekonomických subjektov. Ak sa obchodné podmienky stanovené Protokolom nezmenia alebo sa exportnému odvetviu nepodarí prispôbiť sa novým požiadavkám, negatívne dopady by mohli akcelerovať do celkového poklesu úrovne blahobytu severoírskych spoločností.

Negatívne dopady Protokolu o Írsku a Severnom Írsku nie sú zjavné iba v ekonomike, ale majú aj ďalšie vážne politické a sociálne dôsledky, ako ohrozenie mierového procesu v SÍ, ktorým sa budeme venovať v nasledujúcej kapitole.

4.3 Dopady Brexitu na mierový proces na írskom ostrove

V jedinečnom postavení Severného Írska, vzhľadom na dlhú históriu napätia a násillia, Brexit predstavuje hrozby nielen z ekonomického, ale aj z politického a sociálneho hľadiska na celý írsky ostrov.

Podľa Doyle a Connollyho (2019) najrozsiahlejším dopadom Brexitu bude v Severnom Írsku ohrozenie schopnosti politických systémov udržiavať mier a pokračovať vo vedení mierového procesu na ostrove Írsko. Brexit znamená, že Spojené kráľovstvo už

nebude mať podľa právnych predpisov EÚ povinnosť dodržiavať Veľkopiatskovú dohodu a zásady práva EÚ už nebudú chrániť práva dané touto dohodou (Temple Lang, 2017).

Mierový proces v Severnom Írsku je založený na kľúčových predpokladoch vrátane otvorenej hranice medzi SÍ a ÍR, postupného procesu reforiem a integrácie na írskom ostrove. To umožnilo írskym nacionalistom aj unionistom prijať Veľkopiatskovú dohodu v roku 1998 a pôsobiť v jej rámci. Spolupráca medzi írskou a britskou vládou bola napriek ich rozdielnym dlhodobým perspektívam tiež zásadným prvkom riadenia nevyhnutného napätia, ktoré je súčasťou realizácie každého mierového procesu. Brexit spochybnil základňu mierového procesu zvýšením možnosti, že sa z hranice medzi SÍ a ÍR opäť môže stať colná, regulačná a bezpečnostná hranica, čo naznačuje, že došlo k zmene Veľkopiatskovej dohody (Doyle, Connolly, 2019).

Brexit predstavuje pre Spojené kráľovstvo a EÚ spoločnú bezpečnostnú výzvu, pretože podkopáva základňu mierového procesu v Severnom Írsku. Veľkopiatsková dohoda bola založená na princípe, že obidva signatárske štáty sú členmi EÚ, a mnohé z jej ustanovení nie sú po Brexite implementovateľné. Konflikt v SÍ, ktorý sa skončil v roku 1998 v dôsledku dosiahnutej mierovej dohody, je najväčším a najdlhším vnútorným konfliktom, aký EÚ zažila. EÚ v tomto mierovom procese nehrala aktívnu úlohu, ale skutočnosť, že obe vlády boli členmi EÚ, poskytla rámec, ktorý uľahčil vykonávanie dohody (Doyle, Connolly, 2019). Podľa viacerých odborníkov rozhodnutie vlády Spojeného kráľovstva vystúpiť z EÚ má vážne dôsledky pre budúcnosť tohto mierového procesu.

Fungovanie Veľkopiatskovej dohody je podporené predpokladom členstva v EÚ. Dohodou sa zriadila ministerská rada medzi severom a juhom írskoho ostrova (podľa vzoru Rady ministrov EÚ) a dohoda ich definuje ako vzájomne závislé, aby sa zabránilo bojkotovaniu zasadnutí Rady. Predpokladalo sa, že tieto orgány budú pôsobiť v kontexte EÚ, kde sú nariadenia koncipované a zjednocované politikou EÚ, a že tieto oblasti politiky budú témami, na ktorých bude spočívať spolupráca. Aj keď je možné, aby také orgány existovali medzi členom EÚ a nečlenom, za týchto okolností bude ich rozhodovacia schopnosť veľmi obmedzená a účel mierovej dohody zameraný na prehĺbenie integrácie na ostrove bude oslabený (Visoka, Doyle 2016).

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (European Convention on Human Rights) (ďalej len „Dohovor“) predstavuje neoddeliteľnú súčasť rámca Veľkopiatskovej dohody. Mierová dohoda využívala Dohovor na obmedzenie

právomocí delegovaných zhromaždení, pretože všetky právne predpisy schválené zhromaždením by boli neplatné, ak by sa zistilo, že sú v rozpore s Dohovorom (Veľkopiatočková dohoda, 1998, para 26, Stand One). Nedostatok oddanosti zo strany vlády Spojeného kráľovstva k dohovoru by Veľkopiatočkovú dohodu oslabil alebo dokonca znefunkčnil (Doyle, Connolly, 2019).

Aj keď EÚ mala v Severnom Írsku slabý profil a väčšina ju považovala za irelevantnú v otázke severoírskoho konfliktu, pôsobila ako jedinečný katalyzátor dvojstranných diskusií medzi vládami Spojeného kráľovstva a Írskej republiky. Európsky parlament vypracoval vo svojej správe Haagerup (1984) zaujímavú analýzu konfliktu v Severnom Írsku, pričom zdôraznil význam britského aj írskoho rozmeru v konflikte pri akejkoľvek snahe o jeho vyriešenie (Hayward, 2006). Ako poznamenáva Tannam (2018), EÚ poskytla model medzivládnych vzťahov v EÚ, ktorý pomohol posilniť britsko-írské vzťahy v prospech mieru v Severnom Írsku. Bez ohľadu na nezhody verejnosti sa britsko-írské vzťahy posunuli smerom k spoločnému prijatiu konsenzuálneho prístupu k veciam spoločného záujmu a z tohto hľadiska bolo spoločné členstvo v EÚ mimoriadne dôležité (Doyle, Connolly, 2019).

Podľa Doyle a Connollyho (2019) skutočnosť, že spoločné členstvo v EÚ malo zásadný význam pre zabezpečenie legitimacy a rešpektovania mierového procesu, nadobúda vo svetle Brexitu nový význam. Nakoniec sa ukazuje, že na uľahčenie spolupráce cez ideologické, politické a územné hranice neslúžili ani tak samotní aktéri, ani štruktúry EÚ, ale samotný proces európskej integrácie.

Na začiatku rokovaní o Brexite sa vyskytli vážne bezpečnostné obavy, že by mohlo dôjsť k návratu k ozbrojenému konfliktu pri vytváraní tvrdej hranice medzi SÍ a ÍR. Tvrdej hranice sa nakoniec Protokol vyhol. Neexistencia pohraničnej infraštruktúry mala za cieľ vyriešiť bezpečnostné hrozby, na ktoré poukázala írská vláda aj vedenie Policajnej služby v Severnom Írsku. Hlavným cieľom bolo zabránenie akejkoľvek fyzickej štruktúry, ktorá by mohla byť napadnutá, a úplne otvorenie pozemnej hranice (McDonald 2018). Z írskoho hľadiska Protokol tiež ustanovuje pokračovanie dojednaní o spoločnom cestovnom priestore medzi Írskom a Severným Írskom a zachováva jednotný trh s elektrinou na ostrove Írsko.

V Protokole sa stanovuje nový mechanizmus súhlasu poskytujúci Zákonodarnému zhromaždeniu Severného Írska rozhodujúci hlas v otázke dlhodobého uplatňovania príslušných právnych predpisov EÚ, ktoré sa podľa Protokolu vzťahujú na Severné Írsko.

Tento mechanizmus súhlasu sa týka uplatňovania právnych predpisov EÚ v oblasti tovaru a ciel, jednotného trhu s elektrinou, DPH a štátnej pomoci, ako sa v súčasnosti uvádza v Protokole. V skutočnosti to znamená, že Zákonodarné zhromaždenie môže štyri roky po začiatku uplatňovania Protokolu (ktorým je 1. január 2021) jednoduchou väčšinou hlasov odsúhlasiť, či bude alebo nebude pokračovať v uplatňovaní príslušných právnych predpisov EÚ. Ak by zhromaždenie rozhodlo, že v uplatňovaní pokračovať nebude, Protokol by sa prestal uplatňovať o dva roky neskôr. Zákonodarné zhromaždenie môže následne každé štyri roky znovu hlasovať o tom, či bude pokračovať v uplatňovaní príslušných právnych predpisov EÚ. Ak by hlasovanie Zákonodarného zhromaždenia za ďalšie uplatňovanie príslušných právnych predpisov EÚ získalo podporu oboch komunit, ďalšie hlasovanie sa môže uskutočniť až o osem rokov (Európska komisia, n.d. c).

Protokol má veľký význam, pretože bez osobitných ustanovení pre Severné Írsko by bol dopad Brexitu najviac viditeľný pri narušení pohybu osôb a cezhraničného obchodu. Na strane unionistov by to posilnilo požiadavky na opustenie reformného procesu zakotveného vo Veľkopiatkovej dohode. Pre írskych nacionalistov by tvrdá hranica symbolizovala zrútenie mierového procesu, pretože by to znamenalo ukončenie procesu postupnej reformy a integrácie. Nacionalisti sa obávajú, že bez otvorených hraníc a inštitúcií budujúcich integráciu dôjde k návratu k stavu pred mierovým procesom. Ak budú na hranici postavené stĺpy a bezpečnostné zariadenia, vytvorenie tvrdej hranice medzi SÍ a ÍR by pre severoírskych nacionalistov predstavovalo zlyhanie mierového procesu. Na druhej strane, pre tých, ktorí sa usilujú o zrútenie severoírskoho mierového procesu, tvrdá hranica by mohla slúžiť ako silný mobilizačný nástroj (Doyle, Connolly, 2019).

Protokol minimalizoval bezpečnostné riziká spojené s Brexitom, ale nedokázal ich úplne odstrániť. Hoci podľa Protokolu hranica medzi SÍ a ÍR zostala otvorená, čím sa odvrátila najbezprostrednejšia a najvážnejšia hrozba, Protokol neponúkol riešenie na základný problém, že Spojené kráľovstvo po Brexite sa stane čoraz viac odtrhnutým od zvyšku Európy, a za týchto okolností by SÍ mohlo čeliť obdobiu ďalšieho hospodárskeho a politického úpadku. Po Brexite externé riadenie mierového procesu je významne oslabené, čo zníži dynamiku smerom k pozitívnym zmenám. Unionisti môžu využiť túto príležitosť na zastavenie alebo spomalenie procesu írskej-severoírskej spolupráce. Môžu tak urobiť vytvorením fyzických a kultúrnych bariér medzi oboma časťami írskoho ostrova a snahou upevniť závislosť Severného Írska od Veľkej Británie. Írski nacionalisti na druhej strane

môžu upustiť od podpory postupného procesu zmien a namiesto toho sa môžu zmobilizovať v referende o írskej jednote, ktorá by s podporou založenou na opätovnom vstupe do EÚ mohla získať väčšinu. Táto dynamika by mohla priniesť zvrät v medzikomunitnom napätí v SÍ a návrat k rozporuplným politickým vzťahom s potenciálom prerásť do ozbrojeného konfliktu. V súčasnom nestabilnom medzinárodnom prostredí je akýkoľvek konflikt v pohraničnej oblasti EÚ tiež bezpečnostnou hrozbou pre EÚ a v tejto súvislosti vysvetľuje podporu EÚ pre írsku vládu (Doyle, Connolly, 2019).

Protokol o Írsku a Severnom Írsku bol vypracovaný presne s cieľom zmierniť tieto možné negatívne dôsledky. Po uskutočnení Brexitu sa však samotný Protokol stal hlavným zdrojom nespokojnosti a konfliktov v Severnom Írsku.

Už počas rokovaní sa vedenie politickej strany DUP obávalo, že ak bude Severné Írsko naďalej úzko spojené s EÚ, politické záujmy a dokonca možno aj politická identita v Severnom Írsku bude čoraz viac formovaná európskou identitou, čo v budúcnosti ešte viac posilní opodstatnenie írskej jednoty (Doyle, Connolly, 2019). Nepriateľský severoírsky politický pohľad na Protokol sa odvtedy príliš nezmenil. Jim Allister, líder politickej strany TUV (Traditional Unionist Voice), 8. marca 2021, počas zasadnutia Zhromaždenia Severného Írska uviedol, že Protokol je „popieranie ľudských a politických práv (...) Riadia nás teraz cudzinci“ (Irish Times, 2021).

Podľa severoírskych unionistov „skutočnosť, že Severné Írsko je odrezané od vlastnej ekonomickej únie (od zvyšku Spojeného kráľovstva), robí z nich občanov 2. triedy v Spojenom kráľovstve. A skutočnosť, že sú vylúčení z rozhodnutí týkajúcich sa vlastnej budúcnosti v EÚ, robí z nich občanov EÚ 3. triedy bez zastúpenia v Európskom parlamente.“ (Irish Times, 2021)

V priebehu marca 2021 rastúca nespokojnosť prerástla do vyhlásenia paramilitárnej skupiny loyalistov (loyalists) v Severnom Írsku, že nebudú akceptovať Veľkopiátkovú dohodu. Loyalisti sú nespokojní s pobrexitovým postavením Severného Írska, keďže cítia, že kvôli Protokolu dostali odlišný status po Brexite ako zvyšok Spojeného kráľovstva. Loyalisti tvrdia, že Protokol poškodzuje obchod a ohrozuje postavenie Severného Írska v Spojenom kráľovstve. Dané vyhlásenie môže priniesť rôzne konflikty v budúcnosti medzi etnickými skupinami na írskom ostrove. Od konca marca 2021 napätie prerástlo do násilia v rozsahu, aký sa dlhé roky nezaznamenal. Počas nepokojov v severoírskych mestách Belfast, Derry a Ballymena sa na uliciach zhromažďovali stovky mladých ľudí, boli

podpálené rôzne objekty, ktoré spôsobili zranenie niekoľkých policajtov. Frustrácia spôsobená Brexitom však nie je jediným dôvodom návratu násilia, ale viacerí sa zhodujú na tom, že v značnej miere zhoršuje situáciu (O'Neill, 2021).

Na základe uvedených údajov môžeme konštatovať, že Brexit predstavuje prekážky pre plynulé napĺňanie mierového procesu na írskom ostrove, a to predovšetkým odstránením spoločného rámca EÚ, čo predtým v značnej miere uľahčil spoluprácu dvoch častí írského ostrova. Kým Protokol o Írsku a Severnom Írsku sa pokúsil zmierniť priame hrozby pre mier vyplývajúce z Brexitu, vytvoril ďalšie neočakávané napätie. Protokol udelil odlišné postavenie Severnému Írsku ako zvyšku Spojeného kráľovstva, čo bolo katalyzátorom pre ďalší konflikt. Implikácie stále rastúceho nepokoja v severoírskych spoločnosti však treba brať vážne, predovšetkým vzhľadom na desaťročia trvajúcich krvavých konfliktov v SÍ. Možná intenzita a rozsah dopadov Brexitu na severoírsky mierový proces nemôžu byť presne predpovedateľné, avšak bez rýzneho konania akcelerovanie napätia do ďalšieho ozbrojeného konfliktu nie je vylúčené.

Záver

Vystúpenie Spojeného kráľovstva so sebou prináša rôzne ekonomické, politické a spoločenské následky pre obidve časti írského ostrova. Dané následky predstavujú výzvu aj z krátkodobého aj z dlhodobého hľadiska, pričom niektoré sa ešte naplno neobjavili.

Vďaka jedinečnému postaveniu írského ostrova Brexit zasahuje danú oblasť najsilnejšie. V záverečnej práci sme sa preto venovali analýze možných negatívnych ekonomických dopadov Brexitu pre Írsku republiku a Severné Írsko, ako aj analýze dopadov na mierový proces na írskom ostrove.

Skúmané ekonomické dôsledky potvrdia, že Brexit bude mať negatívne dopady z krátkodobého aj z dlhodobého hľadiska. Na základe analýzy štúdií viacerých odborníkov sme dospeli k záveru, že nepriaznivé účinky Brexitu budú väčšie pre Írsku republiku ako pre ktorýkoľvek iný členský štát EÚ. Pomocou analýzy novej pobrexitovej obchodnej dohody medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom sme skúmali charakter nových obchodných vzťahov. Najviac predpokladané dopady pre Írsku republiku vyplývajú z narušenia obchodných stykov so Spojeným kráľovstvom. Medzi hlavné príčiny negatívnych následkov sme zaradili administratívne zaťaženie, hraničné kontroly a rozdiely v reguláciách. Pri analýze údajov sme zistili, že šok v dopyte, ktorý vznikne v dôsledku narušenia írského-britského obchodu, povedie k poklesu vývozu, produkcie, miezd a zamestnanosti, a zapríčiní pokles írského HDP.

Hlavné negatívne konzekvencie Brexitu pre Severné Írsko vyplývajú z narušenia obchodných tokov so zvyškom Spojeného kráľovstva, čomu dochádza v dôsledku Protokolu o Írsku a Severnom Írsku. Hlavnou prekážkou obchodu sa stala morská hranica medzi Severným Írskom a Veľkou Britániou. Medzi krátkodobé negatívne dopady Brexitu pre Severné Írsko môžeme zaradiť oneskorenie a komplikácie pri tovare exportovaného zo Spojeného kráľovstva, zvýšenie cien, zníženie ziskovosti severoírskych ekonomických subjektov a celkový pokles blahobytu spoločnosti.

Ďalší negatívny aspekt Brexitu je hrozba, ktorú predstavuje pre plynulé napĺňanie mierového procesu na írskom ostrove. Identifikovali sme dva hlavné faktory, ktoré môžu byť katalyzátorom obnovenia severoírského etnického konfliktu. Prvým faktorom je zánik spoločného rámca EÚ, čo v značnej miere uľahčil spoluprácu medzi dvoma časťami ostrova. Druhým faktorom je odlišné postavenie Severného Írska ako zvyšku Spojeného kráľovstva

vyplývajúce z Protokolu o Írsku a Severnom Írsku. Podľa skúmaných údajov sme došli k záveru, že kým možný rozsah následkov Brexitu na severoírsky mierový proces nie je presne predpovedateľný, akcelerovanie napätia do ďalšieho ozbrojeného konfliktu nie je vylúčené.

Na záver môžeme potvrdiť, že hlavný cieľ bakalárskej práce sa nám podarilo naplniť. Analýzou predpokladaných a prejavovaných následkov Brexitu vieme poukázať na hlavné negatívne ekonomické a politické dopady na írsky ostrov. Podarilo sa nám plniť aj naše parciálne ciele. Prvým parciálnym cieľom bolo objasnenie ekonomických a politických vzťahov medzi dvoma časťami írského ostrova pomocou vysvetlenia historických udalostí. V rámci vypracovania druhého parciálneho cieľa sme vymedzili historické súvislosti v postoji Spojeného kráľovstva k európskej integrácii, a zadefinovali sme hlavné dôvody, ktoré viedli k Brexitu. Náš tretí čiastkový cieľ predstavuje porovnanie írského a britského postavenia voči EÚ, na základe čoho sme získali hlbší pohľad nad motiváciami jednotlivých krajín na vstup do EHS.

Brexit v ekonomickej a politickej sfére priniesol viac ťažkostí a výziev pre írsky ostrov ako pozitívnych dopadov. Možné negatívne následky Brexitu sa ešte v plnom rozsahu neprejavili, hlavne čo sa týka krehkého severoírského mieru, a v budúcnosti môžu predstaviť spoločnú globálnu výzvu.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

1. B. Hobolt, S. 2016. The Brexit Vote: A Divided Nation, a Divided Continent. *Journal of European Public Policy*, 23:9, s. 1259-1277. ISSN: 1350-1763
2. Bartlett, T. 2010. *Ireland: A History*. Cambridge University Press. s. 542. ISBN: 9780521197205.
3. Bergin, A. - Morgenroth, E. - Rodríguez, A. - McInerney, N. - Smith, D. 2017. Modelling the Medium to Long Term Potential Macroeconomic Impact of Brexit on Ireland. *The Economic and Social Review*. 48. s. 305-316. ISSN: 0012-9984
4. Black, J. 2017. *A History of Britain: 1945 to Brexit*. Bloomington, Indiana: Indiana University Press. ISBN: 978-0253029997
5. Boyce, D. George. 1991. *Nationalism in Ireland*, London: Routledge. (Print Edition), s. 261. 3. vydanie. ISBN: 0-415-12776-9
6. de Búrca, G. 2018. How British was the Brexit vote? – v knihe: Martill B., Staiger U. (Eds.), *Brexit and Beyond: Rethinking the Futures of Europe* (s. 46-52). London: UCL Press. ISBN: 9781787352759
7. Diez, T. - Hayward, K. 2008. Reconfiguring Spaces of Conflict: Northern Ireland and the Impact of European Integration. *Space and Policy*, 12:1, s. 47- 62, DOI:10.1080/13562570801969432
8. Doyle, J. - Connolly, E. 2019. Peace, Security and Defence Cooperation in Post-Brexit Europe. Chapter 4. The Effects of Brexit on the Good Friday Agreement and the Northern Ireland Peace Process. s. 79-95. ISBN: 978-3-030-12417-5
9. Fanning, R. 2015. *Eamon de Valera: A Will to Power*. s. 259. Faber and Faber. ISBN: 0571312055
10. George, S. 1998. *An Awkward Partner: Britain in the European Community*. Oxford University Press, USA. 3. vydanie. ISBN: 9780198782230
11. Guelke, A. 2019. Northern Ireland, Brexit, and the Interpretation of Self-Determination, Nationalism and Ethnic Politics, 25:4, s. 383-399. ISSN: 1353-7113
12. Hayward, K. - Murphy, K. C. 2018. The EU's Influence on the Peace Process and Agreement in Northern Ireland in Light of Brexit. *Ethnopolitics*, 17:3, s. 276-291, DOI: 10.1080/17449057.2018.1472426

13. Hayward, K. 2006. Reiterating national identities: The European Union conception of conflict resolution in Northern Ireland. *Cooperation and Conflict*, 41, s. 261–284. DOI: 10.1177/0010836706066559
14. Kennedy, D. 2000. *Living with the European Union: The Northern Ireland Experience*. Palgrave Macmillan. ISBN: 978-1349413089
15. Lawless, M. 2018. *Intermediate Goods Inputs and The UK Content of Irish Goods Exports*. ESRI; Department of Business, Enterprise and Innovation; Enterprise Ireland. ISBN: 978-0 7070-0460-0
16. O'Leary, B. - McGarry, J. 1996. *The Politics of Antagonism: Understanding Northern Ireland*. London: The Athlone Press, 2. vydanie. ISBN: 978-0485801033
17. Sampson, T. 2017. Brexit: The Economics of International Disintegration. *Journal of Economic Perspectives*. 31:4. s. 163–184. DOI: 10.1257/jep.31.4.163
18. Slašťan, M. 2009. *Budúcnosť Európskej únie: Lisabonská zmluva a Slovensko*. Ministerstvo zahraničných vecí SR. EUROIURIS – Európske právne centrum. ISBN: 978-80-89406-02-9
19. Tannam, E. 2018. Intergovernmental and cross-border civil service cooperation: The Good Friday Agreement and Brexit. *Ethnopolitics*. DOI:10.1080/17449057.2018.1472422
20. Temple Lang, J. 2017. *Brexit and Ireland - Legal, Political and Economic Considerations*. Directorate General for Internal Policies -Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs. European Parliament. ISBN: 978-92-846-2216-0
21. Tonge, J. 2017. *The Impact and Consequences of Brexit for Northern Ireland*. European Parliament. ISBN: 978-92-846-0563-7
22. Visoka, G. - Doyle, J. 2016. Neo-functional peace: The European Union way of resolving conflicts. *Journal of Common Market Studies*, 54(4), s. 862–877. DOI: 10.1111/jcms.12342

Elektronické zdroje:

1. Allers, R. 2016. The challenges of European integration (1967–1974) [online]. [Citované 02.04.2021]. Dostupné na internete: <https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/f28057ae-f00f-4677-8327-d97d19023b80/7b284060-df68-42fa-9621-9aa2514eac5e/Resources#dbc91426-5582-4a17-916f-c2d05b40aad_en&overlay>
2. Arnold, B. 2009. History warns us about the risks of ceding power to EU. *Independent.ie* [online]. [Citované 03.03.2021]. Dostupné na internete:

- <<https://www.independent.ie/opinion/analysis/history-warns-us-about-the-risks-of-ceding-power-to-eu-26549913.html>>
3. Birnie, E. - Brownlow, G. 2021. How is Brexit affecting Northern Ireland's economy? Economics Observatory. [online]. [Citované 11.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.economicsobservatory.com/how-is-brexit-affecting-northern-irelands-economy>>
  4. Bogle, D. - Jordan, D. 2021. Why are supermarket shelves in Northern Ireland empty? [online]. [Citované 11.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.economicsobservatory.com/why-are-supermarket-shelves-in-northern-ireland-empty>>
  5. Breen, B. - Brewster, P. - O' Driscoll, C. - Tsakiridis, A. 2018. The Implications of Brexit on the Use of the Landbridge. Dublin: Irish Maritime Development Office. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.imdo.ie/Home/sites/default/files/IMDOFiles/972918%20IMDO%20The%20Implications%20of%20Brexit%20on%20the%20Use%20of%20the%20Landbridge%20Report%20-%20Digital%20Final.pdf>>
  6. Brownlow, G. 2020. Industrial Policy in Northern Ireland: Past, Present and Future. The Economic and Social Review, Vol. 51, No. 3, Autumn 2020, s. 407-424 [online]. [Citované 04.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.esr.ie/article/view/1519>>
  7. CAIN. n.d. An Index of Deaths from the Conflict in Ireland. [online]. [Citované 12.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://cain.ulster.ac.uk/sutton/tables/Year.html>>
  8. Campbell, J. 2021a. Brexit: EU says UK grace period extension breaches international law. BBC News. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-56262527>>
  9. Campbell, J. 2021b. Brexit: EU to begin legal action over alleged NI Protocol breach. BBC News. [online]. [Citované 11.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-56381046>>
  10. Carmichael, P. 2016. Reflections from Northern Ireland on the Result of the UK Referendum on EU Membership. [online]. [Citované 05.04.2021]. Dostupné na internete: <https://www.ulster.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0008/169973/reflections-from-ni-on-result-of-uk-referendum-on-eu-membership.pdf>
  11. Center of Security Studies ISN, n.d. French President Charles DeGaulle's Veto on British Membership of the EEC. [online]. [Citované 12.04.2021]. Dostupné na internete: <https://www.files.ethz.ch/isn/125401/1168_DeGaulleVeto.pdf>

12. Coláiste Éanna. 2011. History Revision- Political Developments in 20th century Ireland. [online]. [Citované 03.03.2021]. Dostupné na internete: <<https://colaisteeanna.ie/wp-content/uploads/2011/01/History-Revision-Political-Developments-in-20th-century-Ireland.pdf>>
13. Conefrey, T. 2019. New Risks and Old Problems: The Uncertain Outlook for Irish Agriculture. Central Bank of Ireland, Economic Letter No. 10, 2019. [online]. [Citované 08.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://centralbank.ie/docs/default-source/publications/economic-letters/vol-2019-no-10-new-risks-and-old-problems-the-uncertain-outlook-for-irish-agriculture.pdf?sfvrsn=8>>
14. Conefrey, T. - Walsh, G. 2020. Dealing with Friction: EU-UK Trade and the Irish Economy after Brexit. Banc Ceannais na hÉireann – Central Bank of Ireland. Eurosystem. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <[https://www.centralbank.ie/docs/default-source/publications/quarterly-bulletins/quarterly-bulletin-signed-articles/dealing-with-friction-eu-uk-trade-and-the-irish-economy-after-brexite-\(conefrey-and-walsh\).pdf](https://www.centralbank.ie/docs/default-source/publications/quarterly-bulletins/quarterly-bulletin-signed-articles/dealing-with-friction-eu-uk-trade-and-the-irish-economy-after-brexite-(conefrey-and-walsh).pdf)>
15. Copenhagen Economics. 2018. Ireland & The Impacts of Brexit. Strategic Implications for Ireland Arising from Changing EU-UK Trading Relations. [online]. [Citované 04.03.2021]. Dostupné na internete: <<https://enterprise.gov.ie/en/Publications/Publication-files/Ireland-and-the-Impacts-of-Brexit.pdf>>
16. Copenhagen Economics. 2020. An Assessment of the Economic Impacts Arising for Ireland from the Potential Future Trading Relationship Between the EU and UK. [online]. [Citované 04.03.2021]. Dostupné na internete: <<https://enterprise.gov.ie/en/Publications/Publication-files/Assessment-economic-impacts-Ireland-EU-UK.pdf>>
17. Cunningham, S. 2011. Troubles created 500 000 victims says official body. The Irish News. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.thepensivequill.com/2011/11/statistics-of-conflict-and-conflict-of.html?m=0>>
18. Daly, B. 2021. Business Impact and Planning: In Ireland. KPMG. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://home.kpmg/ie/en/home/insights/2021/01/brexit-deal-agreed-impact-on-business-in-ireland.html>>
19. Department of Foreign Affairs Ireland. 2014. Ireland and the EU: A History. [online]. [Citované 03.03.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.dfa.ie/media/dfa/alldfawebsitemedia/ourrolesandpolicies/irelandintheeu/ireland-in-the-eu-history.pdf>>

20. Edgington, T. 2021. Brexit: What trade deals has the UK done so far? BBC News. [online]. [Citované 10.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/uk-47213842>>
21. Európska komisia, n.d. a. Ireland in the EU. [online]. [Citované 03.03.2021]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/ireland/about-us/ireland-in-eu_en>
22. Európska komisia, n.d. b. Dohoda o obchode a spolupráci medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom. [online]. [Citované 05.04.2021]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/info/relations-united-kingdom/eu-uk-trade-and-cooperation-agreement_sk>
23. Európska komisia, n.d. c. Protokol o Írsku a Severnom Írsku. [online]. [Citované 04.04.2021]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/info/relations-united-kingdom/eu-uk-withdrawal-agreement/protocol-ireland-and-northern-ireland_sk>
24. FitzGerald, J. 2021. Brexit deal a mix of opportunity and disadvantage for Ireland. The Irish Times. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.irishtimes.com/business/economy/brexit-deal-a-mix-of-opportunity-and-disadvantage-for-ireland-1.4452447>>
25. GFA. 1998. The Good Friday Agreement/Northern Ireland Peace Agreement/Belfast. The Agreement reached in the multi-party negotiations [online]. [Citované 05.03.2021]. Dostupné na internete: <<https://cain.ulster.ac.uk/events/peace/docs/agreement.pdf> >
26. Gillespie, P. 2019. The relationship between Ireland and Britain will never be the same again. The Irish Times. [online]. [Citované 03.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.irishtimes.com/opinion/the-relationship-between-ireland-and-britain-will-never-be-the-same-again-1.3827782>>
27. Hanna, J. 2021. Business Impact and Planning: In Northern Ireland. KPMG. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://home.kpmg/ie/en/home/insights/2021/01/brexit-deal-agreed-impact-on-business-in-northern-ireland.html>>
28. Hayward, K. - Phinnemore, D. 2021. Article 16 of the Ireland/Northern Ireland Protocol offers no 'quick fix' [online]. [Citované 05.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://blogs.lse.ac.uk/brexit/2021/01/11/article-16-of-the-ireland-northern-ireland-protocol-offers-no-quick-fix/>>
29. Honohan, P. - FitzGerald, J. 2016. Ireland and Brexit. [online]. [Citované 03.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://voxeu.org/article/ireland-and-brexit>>
30. Irish Times, 2021. 'It's justified anger': Loyalists on the Northern Ireland protocol. Irish Times. [online]. [Citované 04.04.2021]. Dostupné na internete:

- <<https://www.irishtimes.com/news/ireland/irish-news/it-s-justified-anger-loyalists-on-the-northern-ireland-protocol-1.4522010>>
31. Jacques, P. 2016. Northern Ireland and the European Union: Attitudes, perspectives and the role of religion. Bruges Political Research Papers- Cahiers de recherche politique de Bruges No 48 /February 2016. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://core.ac.uk/download/pdf/76825873.pdf>>
  32. Johnston, R. - McCausland, G. - Stewart, N. 2020. Drivers of Competitiveness in Northern Ireland. Ulster University Economic Policy Centre. [online]. [Citované 05.04.2021]. Dostupné na internete: <https://www.ulster.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0005/794174/Drivers-of-Competitiveness-in-NI-23-Jan-2020.pdf>
  33. Kinzius, L. - Sandkamp, A. - Yalcin E. 2019. Global trade protection and the role of non-tariff barriers. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://voxeu.org/article/global-trade-protection-and-role-non-tariff-barriers>>
  34. Lawless, M. - Morgenroth, E. 2018. Brexit and Irish Consumers. ESRI - Economical and Social Research Institute. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <https://www.esri.ie/system/files/publications/QEC2018SPR_SA_Lawless.pdf >
  35. Mayes, J. - Wishart, I. - Donaldson, K. 2021. U.K.'s Johnson Threatens to Suspend Northern Ireland Brexit Deal. Bloomberg. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-02-03/u-k-pushes-eu-to-delay-irish-customs-checks-after-vaccine-row>>
  36. McDonald, H. 2018. Police chief says 'hard Brexit' Irish border would be paramilitary target. The Guardian. [online]. [Citované 08.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/uk-news/2018/feb/07/n-ireland-police-chief-says-hard-brex-it-border-posts-would-be-paramilitary-target>>
  37. McHugh, M. 2021. UK Government unilaterally extends NI Protocol grace periods. Belfast Telegraph. [online]. [Citované 11.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/uk-government-unilaterally-extends-ni-protocol-grace-periods-40173156.html>>
  38. McHugh, M. - Young, D. 2021. PM 'willing to override part of NI Protocol'. Belfast Telegraph. [online]. [Citované 11.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/pm-willing-to-override-part-of-ni-protocol-40046982.html>>
  39. McNally, F. 2001. Turnouts fail to match 1972 figure. Irish Times. [online]. [Citované 03.03.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.irishtimes.com/news/turnouts-fail-to-match-1972-figure-1.311967>>

40. Ministerstvo hospodárstva SR. 2021. BREXIT - informácie pre podnikateľov. [online]. [Citované 17.03.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.mhsr.sk/obchod/brexit-informacie-pre-obcanov-a-podniky>>
41. Morris, C. 2021. Brexit: Why Irish freight trade is avoiding Britain. BBC News. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/56201463>>
42. Ní Aodha, G. 2021a. Tonnes of New Ferry Routes Have Helped to Brexit-Proof Irish Trade- But Choppy Waters Could Yet Be Ahead. thejournal.ie [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.thejournal.ie/less-landbridge-mroe-action-how-irish-trade-changes-5356884-Mar2021/>>
43. Ní Aodha, G. 2021b. Brexit: EU says UK's unilateral move to extend NI Protocol grace period 'breaks international law'. thejournal.ie [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.thejournal.ie/british-government-grace-period-agrifoods-northern-ireland-5371013-Mar2021/>>
44. Northern Ireland Statistics and Research Agency - NISRA, 2020. Broad Economy Sales and Exports Statistics. [online]. [Citované 11.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.nisra.gov.uk/statistics/business-statistics/broad-economy-sales-and-exports-statistics>>
45. O'Neill, J. 2021. Belfast: Rioting 'was worst seen in Northern Ireland in years' [online]. [Citované 13.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-56664868>>
46. Office for National Statistics – ONS. 2019. Family spending in the UK: April 2017 to March 2018. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/personalandhouseholdfinances/expenditure/bulletins/familyspendingintheuk/financialyearending2018>>
47. Office for National Statistics – ONS. 2020. Regional gross disposable household income, UK: 1997 to 2018. [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.ons.gov.uk/economy/regionalaccounts/grossdisposablehouseholdincome/bulletins/regionalgrossdisposablehouseholdincomegdhi/1997to2018>>
48. Phelan, K. 2016. The Partition of Ireland: A Short History. [online]. [Citované 03.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://theculturetrip.com/europe/ireland/articles/the-partition-of-ireland-a-short-history/>>
49. Phinnemore, D. - McGowan, L. - McCall, C. - McLoughlin, P. 2012. Northern Ireland: 40 Years of EU Membership. Journal of Contemporary European Research. 8 (4), s. 563-570. [online]. [Citované 08.04.2021]. Dostupné na internete: <<http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/download/542/362>>

50. Vardy, E. 2021. Brexit: Counting the cost of the Irish sea border. BBC News. [online]. [Citované 13.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-56597642>>